

IZR. TANÜGYI ÉRTESEITŐ

Felelős szerkesztő: SZÁNTÓ ELEÁZÁR.

Megjelen **havonként** egyszer. — Kiadja az „**Orsz. magy. izr. tanító-egyesület**”. —
Előfizetési ár: Nem tagok számára egész évre **2** frt. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési példák és tagsági díjak **Tolnai J. Béla** egyesületi pénztárhoz (VII., Óvoda-utca 5. szám alá) küldendők. — Szerkesztői iroda: VII., sip-utca 12. sz.

Tartalom: Wahrmann Mór: Szántó Eleázár. Hazánk közoktatásügyi állapota: Adler Simon. — Alkotásunk és büszkeségünk: Spitzer Ignác. — Túlhajtott humanizmus: Schön Bernát. — A fehérvári izr. iskola megnyitása alkalmából: Baum Fülöp. — A leánynevelésről: Blau Simon. — Irodalom. — Levelezés. — Egyesületi élet. — Vegyesek.

WAHRMANN MÓR.

Nagy és nehéz feladat előtt állunk. El kellene mondanunk tisztelt olvasóinknak: ki volt Wahrmann Mór, mi volt ő a Hazának, mi volt ő népének, felekezetének.

Mit szólunk mi, a legszegényebbek Menassében, a hazai sajtó legigénytelenebb munkásai a legszerényebb keretű folyóiratban?

Mi marad mondani valónk, ha a hazai sajtó pártkülömbőség nélkül oly kiválóan méltatta hazafiságát, polgári erényeit és áldásos munkálkodását?

Mi csak arra szorítkozhatunk, hogy korai elhalálózása fölött mély fájdalomunknak gyenge szavakban kifejezést adjunk; hogy áldásos, életéből, közhasznú munkálkodásából, kötelességtudásából, de főleg hitfelekezetével fenntartott szoros viszonyából, mi tanulságost vonhatunk le, a mit a ránk bízott ifju nemzedék nevelésénél érvényesíthetünk iskoláinkban.

Wahrmann Mór a pesti izr. hitközség elnöke volt. Rendkívüli megtiszteltetés ez bármily állásu hitsorsosra nézve, Wahrmannra azonban csak kötelességtudásból vállalt teher lehetett ez. Mert, mikor e tisztség elvállalására felkérték, már akkor a törvényhozás kiváló és hivatott tagja és számos nagypontosságú fővárosi intézetek vezérférfia volt. Elvállalta, mert felekezete ezt szükségesnek tartotta és úgy vezette a hitközség ügyeit, oly reformokat léptetett életbe az adminisztráció minden ágaiban, mint ha ez lett volna életének egyedüli feladata.

Mellékesen kell itt megjegyeznünk, hogy munkaképessége valóban mesészerű volt. Azon számos téren, a hol működött, oly tevékenységet fejtett ki, hogy mindenhol azt kellett hinni és hitték is, hogy csak annak az intézetnek él, annak szenteli legfőbb gondját. Ezt kellett a hitközség összes alkalmazottjainak is hinniök.

Álláspontunkból fősúlyt kell fektetnünk arra: hogyan viselte ő a zsidóros-hakahal tisztséget? Bátran mondhatjuk úgy, mint előtte soha senki más illőbben. Jó példát adott itt a fővárosban és az egész országban. Ott, a hol a vallásos szokás ezt megkívánta — ha még oly mellékesnek is látszott — ő jelen volt személyesen. Ott volt ő a templomban minden, de minden adott alkalommal és előljárótársai példát vettek róla a fővárosban úgy, mint az országban.

Az orsz. izr. tanítóegyesület múlt évben huszonöt éves jubileumát ünne-

pelte. Isteni tisztelet rendeztetett; a sok oldalulag elfoglalt férfiu itt is megjelent, mert ezt így illedelmesnek tartotta.

Wahrman Mór jó, nagyon jó hazafi volt: még ellenségei sem vonták ezt kétségbe. A pesti zsidó hitközség magyarosítására is nagy befolyással volt elnöksége.

A mai társadalmi viszonyok közt azonban és az általánosan lábrakapott vallástállanság mellett igen érdekesnek tartjuk azt kutatni: mi őrizte meg e férfuban, a vallásosságot, a vallásos szokások iránti kegyeletet, hű ragaszkodását népéhez, fajához?

Egyszerű ez, igen tisztelt olvasóim, Wahrman Mór hitét nem modern compendiumokból tanulta! Wahrman a szentírás mind a huszonnégy könyvének *eredeti* szövegét majdnem könyv nélkül tudta. Zsidók társaságában számtalanszor idézett az eredeti szövegből és mindig találóan. A héber imakönyvnek olyan részeit is, melyek az évben csak egyszer kerülnek sorra, szintén könyv nélkül tudta.

Ha ő a szent ünnepeken a Tórához hivatott és a haftarah benidictiókat előadta, az ájtatos közönség egy héber tudóst vélt hallani. Ilyen hitoktatás, a milyenben Wahrman és kortársai részesültek, kihat az egész életre; a szentírás megtanulása eredeti nyelven az a varázserő, mely a szívet és lelket örök időre leköti. Nagy kedvelője is volt a héber nyelvnek.

Azok, kik hivatva lesznek nevében az ő alapítványait rendezni, ha a héber nyelv ápolására fognak összegeket szálni, akkor csak az ő szellemében fognak cselekedni. És mi, az iskola-emberei, ha a szent nyelv tanítása körül fogunk buzgólkodni, nemcsak az iskolában, de a háznál is, akkor Wahrman Mór emlékét fogjuk tisztelni, mely áldva lesz mindenkor a magyar Izraelben.

Szántó.

Hazánk közoktatásügyi állapota.

Az 1868. évi XXXVIII. törvényczikk köteletségévé teszi a vallás- és közoktatásügy miniszternek, hogy a közoktatás ügyéről évenként jelentést tegyen az országgyűlésnek. Az idézett törvényczikkből ki folyólag a közoktatásügyi miniszter huszonegyedik jelentését terjesztette be. A jelentésnek első kötete reánk nézve érdekel birt, amennyiben a közoktatásügyi tanács múlt évi működésén kívül a kisdedóvás és a *népiskolai közoktatás 1890/9. évi állapotáról* szól. Nem lesz tehát fölösleges munka a jelentést röviden ismertetni.

A közoktatási tanács az 1891. év második felében szerveztetett újra. Ezen idő óta számtalan paedagogiai kérdéstről adott szakvéleményt; javaslatokat és utasításokat készített; továbbá 463 tankönyvet bírált meg. E számból a középiskolára 133- a nép- és szakiskolákra 330 könyv esett. A megbíralt könyvek közül csak 310 (67%) engedélyeztetett.

Ezután a kisdedóvásról szól a jelentés. A lefolyt években a kisdedóvásról csak a népiskolákkal kapcsolatban tétetett némi említés, miután azonban a kisdedóvás ügye törvényhozásilag rendeztetett, az idén külön fejezetben és nagyon részletesen van ismertetve. A lefolyt évben hazánkban 645 rendes ovóda, 60 állandó és 86 nyári menhely volt. Az ovodák közül 5 zsidó felekezeti jellegű volt. Az ovodákba 73,827 kisded járt, ami nem nagy szám. Különösen ba meggondoljuk, hogy a 3—6 éves kisdedek száma 1 millió 400 ezer. Az ovóintézetekben 579 képesített, 455 nem képesített óvó illetve óvónő és 708 dajka működött. Az ovodák fentartási költsége 497, 658 forintra rügött, mely összegből az állam 62 ezer forintot fedezett. — Kisdedóvónó képző intézet 5 volt hazánkban.

A kisdedóvás után a népiskola következik. Tanköteles gyermek összesen 2,591.376 volt, vagyis az összes lakosságnak 17.09 százaléka. A tankötelesek

közül 6—12 éves, tehát mindennapi iskolaköteles 1,882.054 volt, 13—15 éves vagyis ismétlőiskolai köteles 709.322. Az előbbiekből tényleg iskolába járt 1,626.069 vagyis 69.30 százalék. A zsidó tankötelesek száma 129.445 volt, kik közül csak 105.249 vagyis 81.30 százalék járt iskolába. A hazánkban elismert hét felekezet közül a zsidók az *ötödik* helyen feleltek meg a tankötelezettség követelményeinek; ezen arány tehát nagyon kedvezőtlen, mert utánunk csak a görög katolikusok és görög keletiek jönnek. (Két év előtt 127.158 volt a zsidó tankötelesek száma, kik közül 102.396 járt iskolába.) A 2.117,582 iskolába járó gyermek közül a tanévet 1.798,239 tanuló végezte be; a tanévet be nem végezte 319.343 tanuló. A tanulók 15 millió félnapot mulasztottak. Mulasztási birság fejében 29,954 forint folyt be. Ezen összeg mutatja, hogy a megyei és községi közigazgatás közegei mily könnyedén jártak el, mert a megbírságolt esetek után — miként a jelentés állítja — legalább 600 ezer forintnak kellett volna befolyjni.

Hazánkban 12,685 község létezik; ezek közül 10,657 volt iskola, a többi község tankötelesei vagy a szomszéd község iskolájába jártak, vagy oktatásban egyáltalán nem részesültek.

Az iskolák száma 16,870 volt. Ezek közül állami 812, községi 1934, felekezeti 13,904 és magán vagy társulati iskola 220 volt. Zsidó iskola 578 volt, a tavalyihoz képest a zsidó iskolák száma 12-vel szaporodott. Fokozat szerint volt 16,619 elemi- 61 felső nép-, 173 polgári és 17 felsőbb leányiskola.

Az 578 zsidó iskola közül 571 elemi, 1 felső nép- és 6 polgári iskola volt. A zsidó iskolák közül 46 fiú-, 25 leány-, a többi vegyes iskola volt. Idegen ajkú zsidó iskola 13 volt, melyek közül tizenkettőben sikerrel tanították a magyar nyelvet.

A hazánkban levő 16,870 iskolában 25,442 állás volt betöltve, melyek közül 309 nem volt betöltve. A működő tanítók közül 3000-nek nem volt oklevele.

Zsidó tanító 1035 volt, ezek közül nem okleveles 27. Férfi tanító 913, nő 122. Az összes tanítók közül 1620 nem bírta a magyar nyelvet. A zsidó tanítók közül hat volt (Pozsony- és Liptóme gyében) ki nem tudott magyarul mi annál feltűnőbb, mert a múlt évi jelentés szerint hazánkban nem volt oly zsidó tanító, ki nem tudott volna magyarul; már pedig nem valószínű, hogy e viszony rosszabb ott volna.*) Tanítóképző 71 volt hazánkban, zsidó tanítóképző egy, melynek négy évfolyamában 4 rendes és 1 segédtanár működött. A tanítóképzőkbe 4535 növendék lépett be, ezek közül 2571 növendék 237,748 forintnyi segélyben részesült. (Legmostohabban a zsidó képzőintézet növendékei jártak, kik közül 78-an mindössze 2489 forintot kaptak.) Oklevelet összesen 1154-en kaptak.

A jelentés kiegészítő részét képezi az országos nyugdíj és gyámalap 1891. évi állapotáról szóló jelentés. Ebből megtudjuk, hogy az intézetnek 1891-ben 17.272 tagja volt vagyona 8.980,598 forintból állott, mely tőke 397,150 forintot (5.05^o/_o) hozott. Nyugdíjat 994 tanító huzott 114,270 frtnyi összegben. A nyugdíjasok közt 45 zsidó tanítót találtam, kik közül 18-an 100 frt, hárman 105 frt, heten 110 frt, ketten 120 frt, ketten 125 frt, öten 130 frt, ketten 138, ketten 144, és egy 161 forintot kap évenként nyugdíj gyanánt. Segélyezve 1579 tanító özvegye és 2048 tanítói árva lett, előbbiek 135,787 utóbbiak 60,381 forinttal; egy-egy özvegyre tehát átlag 85 frt, egy-egy árvára 29 frt jut évenként. (Hogy az árvák és özvegyek közt mennyi volt a zsidó az a jelentésből nem tűnik ki.) Ezen nyugdíjak és segélypénzek még a régi törvény szerint lettek kiszabva; a jövőben történendő nyugdíjazások tehát örvedetesebb képet fognak nyújtani. *Adler Simon.*

*) Ha 1035 tanító között csak *hat* nem tud magyarul, az még mindig fényes arányt mutat. *Sz.*

Alkotásunk és büszkeségünk.

(Elmélkedések a közoktatásügyi jelentésről.)

A magyar zsidók számát a legutolsó népszámlálás adatai szerint 707.984-re téve felekezetünk, bir a legtöbb tanköteles gyermekkel t. i. 18.28%-al. A tanköteleseknek iskolába járására nézve azonban tanfelekezetünk 5-ik helyen áll, mi — tekintetbe véve azon körülményt, hogy a zsidó ha még oly szegény is, gyermekeinek iskoláztatását nem szokta elhanyagolni — arra vezethető vissza, mivel hitkonainak szétszórva falvakban laknak, hol csekély számuk folytán nyilvános felek iskolát alapítani képtelenek, a más felekezetek iskolái pedig igényeiket ki nem elégítik, s így kénytelenek nevelők által gyermekeiket taníttatni. Ezen tankötelesek iskoláztatása hiányzik a kimutatásban, azért a csökkenés.

A 16.870 népiskola közül 578-at a zsidó felekezet tart fenn. E téren nagyon lassan haladunk.

Új iskolák alapítása körül már évek óta stagnáció észlelhető.*) Ennek oka azonban meg van oldva a következők által. A miniszt. jelentés 220 engedélyezett magán- és társulati iskolát tüntet fel — melyeket bátran állítjuk — felekezetünk tagjai hívták életbe oly helyeken, hol állandósított tanítót akár elfoglalt szükkeblüségéből akár kedvezőtlen anyagi viszonyaik folytán alkalmazni nem bírnak, s így ezen magániskolák új zsidó iskolák alapítását egy időre nélkülözhetővé teszik.

A néptanítók száma 25.133 volt. A zsidó tanítóké 1068. A nem képesített tanítók száma 3000 azaz 11.93%. Az izraelitáknál a jelentés szerint a nem képesített tanítók száma évről-évre csökken, mi hitközségeink törvénytiszteletéről örvendetes tanuságot tesz. A népiskolák 41.09%-ban (6928-ban) a tannyelv nem a magyar volt. Ezekhez a legnagyobb kontingenst még mindig a gör. keletiek, utánuk az ág. evang. és a katolikusok szolgáltatják.

Az 578 zsidó iskola közül csak 13 volt olyan, hol a tannyelv nem magyar, azonban csak *egy iskola kivételével hazai nyelvünket minden zsidó iskolában sikerrel tanítják.*

A zsidó iskola terjeszti és ápolja a magyar nemzeti eszmét oly exponált helyeken is, hol túlnyomólag nemzetiségek laknak; mint: Trencsén, Liptó-Szt.-Miklós, Alsó-Kubin, Fogaras, Ujvidék, Nagy-Szeben stb. Ez az egy körülmény is, — mondja a „P. Lloyd“ november 1-sején megjelent számának vezérczikkében — fényesen indokolja a magyar zsidóságnak mielőbbi receptióját.

Ez az amire büszke lehet első sorban a zsidó tanító, kinek magyar szellemi oktatása ily meglepő eredményt bír felmutatni másodsorban pedig hazafias hitközségeink előljárói, a szülők különösen a zsidó anya, ki a házi tűzhelynél is ápolja zengzetes hazai nyelvünket, mely már oly tért hódított magának, hogy a családokban is a társalgás a gyermekek kedvéért magyar nyelven folyik. Ezt bizonyítani szükségtelen, tudja ezt minden zsidó tanító. Elismerik ezt keresztény polgártársaink legnagyobb része is.

Nagy átká azonban népiskolai oktatásügyünkre az osztatlan vegyes népiskola. Az 1869-iki congressus szakférffiai szinte foglalkoztak e fontos kérdéssel, midőn a Congr. szabályzatok 7 §-ában e megállapodásra jutattak „*hogy isr. elemi népiskoláknál egy tanteremben egy tanító által 2 osztály tanítható.*“ Ezen § tudtommal csak papíron van; azért érdekes lett volna megtudnunk hogy ezen 578 zsidó iskola közül hány vegyes, osztatlan, egy tanítóval bíró

*) E panasz nem jogosult, mert 1880-ban 449; 1887-ben 544; 1889-ben 564; 1890-ben 566 zsidó iskola volt hazánkban, tehát tizenegy év óta 121-gyel és múlt év óta tizekettővel szaporodott a zsidó iskolák száma. Szerk.

iskola van. Nem túlzok, ha azok számát az országos átlaghoz viszonyítva kerck 400-ra teszem.

Ujabb paedagogiai irodalmunk sokat foglalkozott ezen a tanítás sikerét bilincsekbe verő kérdéssel; de eredménytelenül és így ez átok súlya kétszeresen nehezedik zsidó hitfelekezetű népiskoláinkra! Az egy tannyelvű osztatlan keresztény iskolával egy párhuzamban csak nem állíthatjuk az osztatlan 3 tannyelvű zsidó iskolát!

Ezt tüzetesen indokolnom e lapok t. olvasói előtt felesleges.

Az osztatlan zsidó iskola tanítója sziszifuszi munkát végez az *egy* tanító által vezetett 4 vagy pláne 6 oszt. zsidó iskola tantermébe! Lepjük meg munka közben az ily iskola tanítóját, miként osztja fel, csoportosítja 3 nyelvű tantárgyait heti 30 tanórán különböző korú, különböző vérmérsékletű és különböző házi nevelésben részesült tanulói közt! Ügyességgel, jeles paedagogiai szakismerettel; de főleg önfeláldozó hivatás-szeretettel kell birnia, hogy a héber, magyar és német tantárgyakban a vezetése alatt álló osztályokban a törvényes kellékeknek megfelelhessen! Hát még a fegyelem fenntartása! Hisz tanításunk egész sikerét a jó iskolai fegyelem szolgáltatja!

Inkább tanítok én 100 tanulót egy osztályban mint 30-at 4 vagy 6 osztályba csoportosítva egy tanteremben!

Bocsánat t. kartársak e kérdésért, de a fontos tanügyi kérdés felvetését e jelentés ismertetésének keretébe tartozónak véltem, mint 22 évi osztatlan iskolákban eltöltött tapasztalataim igazolnak.

Vannak iskolaszékek, szülők sőt *tanférfiak* is kik ugyanazon igényeket támasztják az osztatlan zsidó iskola működéséhez, mint a több tanítóval bíró osztott iskolához, — mely kívánság szerintem nagyon is igazságtalan, különben ezek csak az illetők tájékozatlansága folytán támasztatnak.

Ez így továbbra nem maradhat. Zsidó iskoláink $\frac{3}{4}$ része osztatlan, s minthogy ezek többnyire kis községekben léteznek, hol az iskola — fenntartó hitközség ez állapot fenntartását az anyagi kérdésekkel hozza sokszor összefüggésbe, és így az idéztem congr. szabályzat 7. §-a beláthatlan időre csak fictio marad.

Indítványozom tehát:

„Készítessen az orsz. izr. tanítóegyesület szakfirfiak, különösen osztatlan zsidó iskolákban működő kartársak közreműködésével egy oly tantervet, mely összhangzásban a törvényes népiskolai tantervvel — főkép az osztatlan 4 vagy 6 osztályu zsidó iskola céljainak is megfeleljen.“

Míg ily tantervvel nem birunk, tanításunk egyöntetű és sikeres soha sem lesz, a biblia és hitoktatás eredményén pedig a kapkodás és kísérletezés lesz észrevehető. Köszönettel fogadnám tehát; ha az orsz. izr. tanítóegyesület fenti indítványomat a most megalakult paedagogiai szakosztályhoz utasítaná; melynek lelkes tagjai elég garanciát nyújtanak hazánk zsidó tanítóinak, hogy e kérdést meghánva-vetve a tettek mezejére lépve, azt sikeresen meg is oldják.

A paedagogiai szakosztály működését azonban megkönnyíthetjük, ha t. kartársaim e fontos kérdés megvitatásában hozzászólások által részt vesznek. E b. lapok szerkesztője, régi és ismét új elnökünk szívesen fog egyesületi közlönyünkben tért nyitni objectiv és szakszerű véleményeinknek.

Battonyán, 1892. november 14.

Spitzer Ignác, zsidó néptanító.

Túlhajtott humanizmus.

Isten látja lelkeimet, én nem szólom meg a szegényt. Ellenkezőleg tudok vele érezni, ismerem sanyarú helyzetéből folyó fájdalmait; hiszen a nemes

büszkeség érzetének némi vegyületével mondom, magam is a nyomor ke-nyere mellett nevelkedtem, azért, ha tehetségemben áll, örömet sietek a szegény keserveit megédesíteni, vagy kínos állapotát legalább tűrhetővé tenni.

Ezen őszinte szívből fakadó vallomás előrebocsátása után, nem állha-tok ellene kimondani, hogy a jótékonyság fája napjainkban keserű gyümöl-csöt hoz, hogy fattyuhajtásait nem nyesegeti a társadalomban senki, különö-sen, hogy szegény gyermekeink istápolása és nevelése körül sokat vétének a jótévők is, a szülők is egyaránt . . .

Nézzük, miben vét mindegyik fél és, a ki észleleteimet nem találja a valóságnak megfelelőeknek, az dobja reám az első követ.

Napjainkban minden osztentációval történik. Ha valaki csak egy csekély-séget hoz áldozatul az emberiség szép és szent és magasztos oltárán, tele kürtülik a világot, ujságolják, hadd lássa ország-világ, mily nagylelkű egyik-másik: így történik azután, hogy a jót nem a jó, — hanem hire kedvéért gyakorolják a legtöbben.

Hagyján, ha valaki alapítványt tesz, ha nagyobb áldozat árán kívánja megörökíteni a nevét, vagy kiragadni azt a halállal beálló megsemmisülés örvényéből; hiszen így van is értelme a közszájon forgó szózatnak: צדקה תציל ממות (mondom ez helyes, mert buzdító példa gyanánt is szolgálhat. De csekélyégeket is nagy dobra verni: nem méltányos, nem ildomos, nem nemes.

Különösen nem helyes és teljesen ferde irányú az, ami e tekintetben iskolánk falain belül történik. Nézzük például a ruhakiosztást. Hogyan is szokott az megtörténni?

A hitközség előljárósága, meg a jótékony hölgyek összegyűlnek fénye-sen kivilágított teremben, hol a hitközség szónoka a tanuló ifjuság elé lépve, egekbe emeli az adakozók világraszóló nagylelkűségét és buzdítja; serkenti a gyermekeket, hogy jók, meg hálásak, meg ssorgalmasak legyenek ám ezután. Most a ruhát kiosztják és a tanulók szívében rögtön csirát hajtott a jóság, meg a hála, meg a szorgalom erénye, mert a tanulók egyike előlép és jól betanított beszédben érzékenyen tolmácsolja tanulóársainak „mondva csinált” háláját és igyekezetét és soha el nem lankadó, szakadatlan törekvését:

Ezzel a lélekemelő ünnepélynek vége szakad és vegyes érzelmek hatása alatt haza mennek a jótévők is, meg a gyermekek is.

Most mondjuk, nem veszi észre senki, hogy itt hány gyermeknek oltották szívébe az irigység, a kajánság, az alattomos tettetés ölé mérgét? Hány gyer-mek bensejében fojtották meg azt az édes kevés öntudatot is, mivel még bírt? Hány ártatlan szemérmes szegénynek szöktették arczába a szégyenpírt? Ha igaz a közmondás, mely szerint kétszer ad, ki gyorsan ad, úgy nem kevésbbé igaz az is, hogy százszor ad, ki titokban dobogtatja szívét és nyújtja kezét, a szűkölködők felé, kivált, ha azok gyermekek, kiknek ártatlan szive fo-gékony minden szép és nemes és minden gyarlóság iránt egyaránt.

Mert ne higgye senki, hogy ezek az ünnepélyek visszahatás nélkül múl-nak el. A gazdag szülők gyermeke, ki e lélekemelő teketória szemtanuja, haj-landóvá válik befogadni szívébe a góg, meg a pöffeszkedés rút ördögét; a szegény pedig, ki látja, hogy az ő helyzete révén sportot űznek a boldogabbak, elkedvtelenedik és szívébe veszi az elégedetlenség gonoszságát. „Órizzétek a szegény gyermekeket, tőlük indul haladásnak a tóra!”

Most fordítsuk a nyársat — szokta Heynau mondani — és nézzük, miben vét a másik fél java része.

Minden apa, anya tartozik gyermekeiről gondoskodni. Ez a természet és a társadalmi fegyelem törvénye, mely ellen fellebbezni nem lehet. De hogyan gondoskodnak a mi szegényeink gyermekeikről?

Úgyszólván sehogysen! Hitközségeink ingyen oktatásban részesítik gyer-

mekeiket, könyvekkel; meleg ruhával, újabb időben meleg étellel is ellátják őket, — most az Isten szent szerelmére kérjük: hát a szülők mit tesznek gyermekeikért?

Semmit. A túlhajtott humanizmus felbontja a természet rendjét, a társadalmi fegyelem legszentebb kötelekeit; elidegeníti az apa, anya szívét gyermekétől és viszont a gyermeki szívet a szülőktől. És mit veszünk észre mi tanítók? Látjuk, hogy mióta a családi szent kötelek lazultak, azóta szegény gyermekeink elcsenevésznek, elkorcsosodnak, teljes romlásnak indulnak. Oh, édesebb a szülei asztal mellett a fekete kenyér, mint idegenek körében a kalács! „Hagyjuk azt a túlságos humanizmust!”

Ahogy az a kegyelmet, irgalmat napjainkban a legtöbb helyen gyakorolják, nem használnak a társadalomnak, mert a lomhaságot, a semmittevést gyökereztetjük jóhiszeműségünk mellett. Ahogy mi a szegény gyermekeket támogatjuk, ápoljuk: **úgy ingyenélőket, koldusokat lehet nevelni.**

Schön Bernát.

A fehérvári izr. iskola megnyitása alkalmából.

A sz. fehérvári zsidók, kik régi jó iskolájukat a 60-as években feloszlattva, gyermekeiket mintegy másfél évtizeden át a városi közös iskolákban taníttatták, az új iskola felavatási ünnepélyén megjelent megyei és városi hatóság, valamint a többi előkelő állású keresztyén vendégek előtt mintegy kötelezve érezték magukat, a zsidóság szempontjából eléggé el nem ismerhető tettüket igazolni. Ezen feladatot az ünnepi szónokok fényesen oldották meg.

Dr. Steinherz I. rabbi, ki a templomban tartott istentiszteletnél eszmékben gazdag hazafias beszédben visszapillantást vetett községének fejlődésére, kimutatta, hogy a hazai zsidóság sorsa mindig kapcsolatban állott szeretett hazánk történetével. A zsidó iskola mellett következőképen érvelt: „A község a hatvanas években lemondott iskolájáról, de a következő évek tapasztalatai annak visszaállítására birták, látván, hogy a vallásos ismeretek zsidó iskola hiányában nem találhatnak kellő ápotásra. Már pedig a zsidó ifjuságnak erős meggyőződésre van szüksége, hogy a kísértések közt felekezetéhez hű maradjon. Ezen célra elég fontosnak tartotta a község, hogy erejének javát reáfordítsa. Az iskola dísztermében, hova az ünneplő közönség a templomból vonult, elsőnek dr. Neumann Bernát hitk. elnök és hírneves ügyvéd szólalt fel. Az ünnepelel szónok meleg szavakban emlékeztetvén meg bold. elődének, néh. Wertheim Salamonnak a hitközség körül szerzett bokros érdemeiről kiemelve azon tényt, miszerint az iskola visszaállítása jó részben a bold. elnök buzgalmának köszönhető. Dr. Neumann szónoki hévvel előadott hatalmas beszédében a felekezeti iskola szükséges voltát így indokolta; „Felállítottuk ezen iskolát azért, hogy gyermekeink bőven megismerkedhessenek azon bűbajos nyelv hangjaival, melyeken először lett megírva a világrend axiomájaként: „Szeressd felebarátodat, mint tenmagadat!” Építettük pedig — folytatá — épen ezen helyre, templomunk és szent frigyládánk árnyékában örök mementóként arra, hogy gyermekeinket mindig és mindenkor vallásunk szellemében és erkölcsünk üdvözítő légkörében neveljék. — Szerveztük és alapítottuk ezen iskolát azért, hogy vallásközségünk létcélja erősödjék és érdekköre kitágíttassék. Egy oltár lesz ezen intézmény, melyen mindannyian örömmel fogunk áldozni, melynek lángoló tüze vonzani fogja a szíveket és biztosítani fogja vallásközségünk kebelében a békét és egyetértést! Egy erkölcsi tőkét raktunk itt le, melynek gyümölcsei a jövő nemzedékek testi és szellemi fejlődésében megérelődnek és vallásközségünk boldogságára válnak!” Idézett néhány mondat is, úgy hiszem, fényesen bizonyítja, hogy dr. Neumann a zsidó iskola hivatását és feladatát helyesen fogja fel, és azért tartózkodom további idézé-

sektől, csupán annyit akarok megjegyezni, hogy a lelkes éljenzéssel fogadott beszéd a hallgatóságra mély benyomást gyakorolt.

Tudósításom teljessége végett fel kell említenem, hogy báró Fiáth Miklós, Fehérmegye főispánja bold. atyjától, néh. báró Fiáth Ferencz, volt veszprémmegyei főispántól öröklött, valóban szabadelvű és előítéletektől ment szellemben nyilatkozott ezuttal is a zsidókról. A nemes báró leplezetlenül kijelentve, hogy ő az állami és nem a felekezeti iskolának hive, mégis — úgymond — örömmel megjelent az ünnepélyen, miután meg van róla győződve, hogy a zsidó iskolában nemcsak a felekezetnek, hanem a magyar hazának is jó, áldozatkész polgárokat nevelnek.

Hahn Adolf, főreáliskolai tanár és az izr. iskolaszék elnöke, gyönyörű, fordulatokban gazdag beszédben visszapillantást vetve az iskola történetére, a felekezeti iskola mellett így érvelt: „Nem tudom — így szólt — vannak-e olyanok, kik az iskola visszaállítását felekezeti szűkkeblűségnek tulajdonítják, vagy a hazafiságnak, a felvilágosodásnak egy különös nemét látják abban, ha zsidó szülők nem saját felekezetük iskolájába küldik gyermekeiket. Nem tudom vannak-e ilyenek; de ha vannak, ám bizonyítsák be, hogy az a zsidóság, mely hosszú időn át csak saját felekezeti iskoláira volt utalva, nem együtt érzett a nemzettel, nem osztozott minden jogos törekvésben s nem küzdött-e végig a szabadságharcz küzdelmeit egy sorban azokkal, kikkel bár egyenlőnek vallotta magát a legsúlyosabb polgári kötelesség teljesítésében, egyenlő polgárjogot nem élvezett. Bizonyítsák be, hogy nem a legnemesebb, a legtisztább, a legönzettebb hazafiság lelkesítette hitfeleinket, kik szavaknál fényesebb tettekkel annyiszor megczáfolták a költő szavait:

Haza csak ott van, a hol jog van

S a népnek nincs joga.

És bizonyítsák be, ha tudják, hogy valamely korlátolt felekezeti szellem, vagy homályos balitélet tartja békóiban iskoláinkat, s hogy a korszellem, haladását dogmai vagy egyéb tekintetekből perhorreskáljuk . . . Addig azonban, míg ezt be nem bizonyítják, legyen szabad arra az igazi álláspontra helyezkednünk, mely a népoktatási törvény álláspontja: hogy Magyarországon minden felekezet állíthat és tarthat fenn iskolát, ha a törvény követelményeinek eleget tesz, és legyen szabad a meggyőződést vallanunk, hogy a magyar államnak, a magyar nemzeti kulturának érdeke nem az, hogy a világosság csak kevés számú góczpontra — hogy úgy mondjam, kiváltságos helyekre — szoríttassék, hanem érdeke az, hogy bárhonnán jó is, bármennyi és bármily góczpontból sugárzék ki, csak legyen világosság.

De azt mondják másrészt: nem kell az ifjuságot már az iskola padjain vallás szerint elkülöníteni, s már itt az iskolában elő kell készíteni a talajt az egységes magyar társadalom számára, melyben a felekezeti különbség nem von többé határfalat polgár és polgár között. Alapjában nagyon szép, nagyon helyes gondolat. Csak azt találjuk különösnek, hogy azok, kik az összeolvadás, a közeledés tetszetős jelszavait hangoztatják az egyik téren, a másik téren egy lépést sem tesznek előre mi felénk. . . . És ha ez nem igazi tolerancia, és ha ez nem igazi szabadelvűség — a mint hogy nem az — akkor nem lehet liberalismus, nem lehet korlátoltság, vagy a nemzeti és állami feladatok félreismerése az a törekvés, hogy a zsidóság vallásos öntudatát, önértékét külön intézményekkel szilárdítsuk, hogy magasra fokozzuk erkölcsi erejét. . . . Él azonban mindnyájunk szívében az a hit, hogy eljő még az a kor, midőn a válaszfalak, melyek az embert embertársától elválasztják, teljesen leomlanak. . . . Ennek a szebb jövőnek legyünk mi buzgó napszámosai t. közönség. Mi pedig t. hitfeleim, tartsuk fenn, éleszszük, tápláljuk ezt a szerény tűzhe-
yet, honnan világosság és meleg árad szét abban a kis körben, melynek övőjét biztosítani kötelességünk. Tartsuk becsületbeli kötelességnek, hogy az

iskolát mentül magasabb színvonalra emeljük s gondoljuk meg, hogy az iskola-ra fordított minden költség kiszámíthatatlan erkölcsi hasznot hajt s hogy minden szükséges összeg levonása nemcsak kiszámíthatatlan erkölcsi kárt jelent, hanem a jövő nemzedék erkölcsi megkárosítását, melynél nagyobb bünt nem ismerek.“

Az iskolaszéki elnöknek csak kivonatban közölt remek beszéde az ünneplő közönséget annyira elragadta, hogy a perczekig tartó éljenzés csak akkor csillapult le, mikor Borsodi Mihály jeles képzettségű tanító az emelvényre lépett, hogy szép szavakban az ifjuság és kartársai nevében megköszönje az iskolaépület emelése és annak korszerű felszerelése körül tanúsított áldozatkészséget az előljáróságnak és az egész hitközségnek. Szóló a tanítótestület nevében szentül igéri, hogy minden erejükből azon lesznek, miszerint az új iskola céljának megfeleljen. A tetszéssel fogadott beszéddel a lélekemelő ünnepély az iskolában véget ért, de este egy nagyon kedélyes társas vacsora az ünneplő közönség nagy részét a kereskedelmi csarnokban megint egyesíté. A t. szerkesztő jóságával visszaélni nem akarván, a szellemes felköszöntők neveinek felsorolásától is tartózkodom; csupán annyit jegyzek meg, hogy felekezetünk két jeles fiának, kik bár az ünnepélyen jelen nem voltak, mégis bőven kijutott az éltetésből.

Ezek egyike dr. Goldziher Ignác, a pesti izr. hitközség nagyérdemű titkára, ki mint a székesfehérvári iskola egykori tanítványa üdvözölte az ünneplő hitközséget; a másik dr. Halász Ignác, a fehérvári izr. iskolaszék volt elnöke, kinek egészségére dr. Kuthy, főreáliskolai igazgató üríté poharát.

Tudositásomat befejezve, engendje még meg a t. szerkesztő ur, kérdéseire, melyeket az „Értesítő“ utolsó számában a fehérvári tanítókhöz intéz, én adjam meg a feleletet. Nem kaptam ugyan erre se felhívást, se megbízást, de a szent irás intése: *רָאָה אִן יָדַע אִם לֹא יָנִיד וְנָשָׂא עֹנֵו* „a ki felebarátja ártatlanságáról tudomással bir, bűnnel terheli magát, ha nem szól“ — teszi ezt kötelességemmé. Szerkesztő ur azt kérdezi említett tanítóktól; miért nem figyelmeztették az előljáróságot arra, hogy a felavatási ünnepélyre hívja meg az orsz. izr. Tanítóegyesület is? mire feleltem az, hogy értesüléseim szerint az előljáróság egyáltalában nem fehérvári testületek meghívásában nagyon óvatos volt; ezen tényt azon körülmény is bizonyítja, hogy még a szomszéd veszprémi község sem kapott meghívót és bár a hírlapokban veszprémi küldöttség is volt említve, e sorok íróján kívül az ünnepélyen községünkől senki sem vett részt. A meghívás elmaradásáért ezért a tanítóegyesületnek nem tehetünk szemrnhányást. De szerkesztő ur egy füst alatt azt is kérdezi a fehérvári tanítóktól: miért nem tagjai egyesületünknek, miért nem használják kiadványainkat és miért nem tettek eddig semmit „árvaházalapunk érdekében?“ E kérdések közül csupán az elsőre tartom szükségesnek megadni a feleletet, mert természetes dolog, hogy azon tanítók, kik nem tagjai egyesületünknek s így törekvéseinkről alig tudnak valamit, azok bizony céljaink elérésében sem tesznek semmit. Hogy miért nem tagjai egyesületünknek? arra nezetem szerint az a felelet: ugyanazon okból, melynél fogve a hazai zsidó tanítók közül még majdnem fele távol áll tőlünk. Akik a vidéken megfordulnak, igazat adnak, ha azt állítom, hogy sajnos, van még igen sok tanító széles e hazában, kik egyesületünkről semmit tudnak. E téren még sok teendő vár a vidéki választmányi tagokra és az elnökségre. Volna e tekintetben egy indítványom, de mivel soraim már anélkül is hosszúra nyúlnak, azt t. szerkesztő úr engedelmével más alkalommal akarok elmondani. Hogy egy kis igyekvés mellett elérhetnők azt, miszerint hazánk minden tanítója zászlónk alá sorakozzék, arról épen a fehérvári tanítótestület győzött meg legjobban, mely egyszeri

figyelmeztetésemre azonnal késznek nyilatkozott az egyesületbevaló belépésre.*) Az illető kartársak felvétele időközben talán már meg is történvén, azon szí-lárd reményt táplálom, hogy a fehérvári tdnítókban művelt és közös cél-jaink elérésében buzgó tagokat nyert az orsz. izr. Tanítóegyesület. Meggyőző-désem és tapasztalataim nyomán állíthatom, hogy a fehérvári kartársak azon leczkét, melyet t. szerkesztő úr — elismerem az egyesület iránti nemes buz-galmában — nekik adott, nem érdemelték meg a múltban és jövőben bizto-san kivívják mindnyájunk elismerését és tiszteletét.

Béke velünk!

Veszprém.

Baum Fülöp

A leánynevelésről.

(Kedves volt tanáromnak, Lederer A. úrnak ajánlva.)

I

A nőnél különösen négy, az erkölcsi életre fontos tulajdonságot észlel-hetünk: a függés tudatát, az erény és ártatlanság iránt való érzetet, a szemérmességet és a szív fogékonyságát. Nem szükséges, hogy a nevelés az erkölcs eme négy sarkoszlopát a nőben megteremtse; a természet már maga gondoskodott ezekről, midőn a nőt gazdag kedélylyel, melegén érző szívvel alkotá. A nevelő gondja tehát csak oda irányuljon, hogy lehetőleg mindent elkerüljön, mi e szép tulajdonságokat alááshatná, vagy azoknak ferde irányt adhatna.

A függés tudata. A gyermek, úgy tudjuk, magában tehetetlen terem-tés és saját erejéből éppen semmire nem mehet. Semilyen tudat nem nyil-vánul nála előbb, mint az, hogy másoknak keze alatt áll, másoktól függ. A természet — jogosan-e vagy jogtalanul? nem keressük — a nőt inkább látta fel a függés tudatával, mint a férfit. A szentírás e mondása; „S ő uralkod-jék rajta“, igaz, gyakran visszatetszést, sőt visszaélést is idéz elő; de már a dolog természetében s a felvett szokásban rejlik, hogy a férfi a családban a társadalomban, az államban a törvényhozói szerepet játszsza.

Már ez okból is, hogy t. i. a természet a nőre inkább reászakolta az alárendeltség szerepét, emberi kötelességünk a nőekkel a legnagyobb kimélet-tel s gyengédséggel bánni, s az irántuk tanusítandó szeretettel, tisztelettel és előzékenységgel könnyíteni s ellensúlyozni a természet által oly mostohán beléjük oltott függőség tudatát.

A függés tudata a leánynevelés első szakában nem kíván tőlünk éppen semmit; magától jön, magától fejlődik. Mint mikor egy piczi eb ugatására az egész juhnyáj megretten s megszalad, épp úgy egy vásott fiu fenyegeté-sére meghunyászkodik és megfutamodik egy egész leánysereg. A leány min-dig fél a fiútól, még akkor is, ha ez nálánál fiatalabb és gyengébb. Ez a természeti öszlön. A nyelvversenyben ugyan túltesz rajta, de sohasem varja be, hogy ököltre kerüljön a dolog. A fiúkkal verekedő leány természetellenes. Szintúgy természetellenes az olyan leánygyermek, ki senkitől függni nem akar, kinek terhére esik parancsot fogadni, ki a ház cselédségét, sőt szüleit terrorizálni s uralni akarja. Az ilyen leánygyermek, ha idejekorán a leg-nagyobb erélylyel ellen nem súlyozzuk e természetellenességét, az erkölcs számára már félig, ha nem egészen elvesztt. Az ilyen leánygyermekből fejlődnek a Xantippék, kik még a legtürelmesebb embert is kihozzák sodrából.

A függés tudata a nevelés második szakában a családban s magától fejlődik. A serdülő leány a családi életben látja és tapasztalja, hogy tulaj-

*Az illető kartársakat még mult hónapban be is jelentettem.

donkép az atya a család feje s ura, és bármi gyöngéden s szeretetteljesen bánik is az anyával, a függés látszata mégis lépten-nyomon, mint árnyék, kíséri a nőt. Az anya rendesen azzal fenyeget, hogy megmondja a papának, mivel kiéretteti, hogy a papa a tulajdonképeni úr a családban és mama fölött áll. Ezt ugyan nem tartom helyesnek; de úgy hiszem, szerény magunk nem fogjuk a világot e tekintetben sem kihozni a szokott kerékvágásból.

Elítélendő, sőt megvetendő azon férfiú, ki nejjével minden alkalommal fölényét érezteti s annak függőségi tudatát alárendeltségét, így még nyomasztóbbá teszi. A német azt mondja ugyan: „Jedes Mandl hat sein Brandl“; de ha már a férfiú nem képes szeszélyein és hangulatán uralkodni *feleségével* szemben, tegye azt az *anyával*, a *nővel* szemben! S én itt egész meggyőződésemből, még ha sehol visszhangra nem találnék is, bátran merem állítani, hogy olyan férfiúban, ki gyermekei anyjának zsarnoka, nincs egy szikrányi nemes emberi érzelem! Az olyan nő viszont, ki a függés és alárendeltség tudatával tűrni s szenvedni nem tud: serdülő leányainak rossz példát adván, nem érdemli meg, hogy *anya* legyen!”

Az erény és ártatlanság iránt való érzet. Mi jellemzi a nőt jobban, mint e két vezércsillag, mely megmutatja a nőnek azon irányt, melyben életének ösvénye kanyarodik. És a nőnek útja valóban kanyargós. Jaj annak, ki az igaz útról letér! Hol a férfiú könnyelműen túlteszi magát az akadályokon, meggondolás nélkül átugrik a fenyegető mélységeken és lábaival elrugja a feltartóztató gátot: ott a nő komoly, gondoskodó, fontoló. Ez az *erény*. Az ártatlanság nem fontol, nem érvel. Mint halk Zephir suhan át a mező virágain, játszadozva a pillangó szárnyaival, melegedve a nap sugaraiban, czirogatva, csokolva a dicsérő dalt zengő pacsirtát, az egész világot, szeretve mindent, a mi él és a mi mozog. Ez az *ártatlanság*. „Boldog férfiú, ki ily ártatlan virágot tűzhetsz szívedre!“ Az ártatlanság, de nem a színlelt, hanem a valódi — a nőnek legszebb és legdrágább dísz.

Ha a mama meghívja kávébarátnőit és kedélyes vig csevegés közt a Fámá megereszti nyelvét és a pletyka rágó férgé, mely még a meg sem született csecsemőt sem kiméli, és szemleutakat tesz ismerősök s ismeretlenek közt; ha a kávé után feltalálják ezt meg azt a fiatal embert vagy leányt, s összehurczolják ezt meg azt a mátkát — vagy házaspárt; ha a mama a cselédek a legcsekélyebb kihágások miatt szidalmazza s ocsmány csúfnevekkel illeti; ha továbbá egyik vagy másik bizalmasabb házibarátnak olykor többet enged, mint becsületes, erényes nőnek engednie szabad; ha az atya borozgató barátaival a nőnemet szemérmetlen szavakban lealacsonyítja és megfélemedkezve emberi s szülői méltóságáról, oly dolgokról vitatkozik, melyek a netalán jelenlevő fiatal, ártatlan sziveket megmétélyezik: feltehető-e, hogy az ily körben vagy családban felnőtt leány kedélye tiszta és ártatlan marad?

A szülők, ha valami bizalmas beszélni valójuk van, ügyeljenek arra, hogy a gyermekek, főképp a leányok, jelen ne legyenek; ha pedig vendégek vannak a háznál, ne pompázzunk a felpiperezett magzatokkal, hanem tartsuk őket távol a felnőttek társaságától, hol sokszor a beszéd tárgya olyan is szokott lenni, mit gyermek fülének nem kell és nem szabad hallania. A gyermek gyermekek közé való. Különös, hogy némely házban, ha vendégek érkeznek, körülállják őket a gyermekek, figyelve minden szóra. Az elkáprázott anya, a helyett hogy ezt gyermekeinek szigorúan megtiltáná, még mosolyogva figyelmezteti vendégeit tudvágyó magzataira.

Valamint az ibolya, szerényen bokor vagy fa árnyékában rejtőzve, inkább kedves illatával árulja el hollétét; épp úgy a leány is, szerényen visszavonulva a világ rajától, ártatlanságban és kedvességben növekedjék és gyarapodjék. Nincs az ártatlanságnak az erénynek nagyobb ellensége mint az alkalom. A szülői házban, a gondos anya védő szárnyai alatt van legjobb

helye a leánynak. A munkásság, a folytonos sürgés-forgás a házlartás körül, a kedves, kedélyes csevegés dél- és estebéd után a család csendes körében, a leánytól minden alkalmat, mely ártatlanságára káros befolyással hehetne s bezárja az ajtót a bűn előtt, mely a tunya, munkakerülő, kósza nőhez vajm könnyen utat talál.

A szemérmesség az ártatlanságnak kifolyása; egyik a másik nélkül nem is gondolható. Valamint Venus mellett járnak a Gráciak s Apollónnal a Múzsák, epúgy jár az ártatlansággal a szemérem. A szemérem nem tudat, hanem természetes érzelem a nőben; nem csupán szívében fészkel. A nő egész valójában egy parányi helyecske sincs, melyen át a szemérem nem szövődnek. Milyen nőről mondhatjuk, hogy ártatlan és szemérmeles? Olyanról, a ki ha egyedül van is, soha olyan dolgot el nem követ, minőt mások jelenlétében megtenni szégyenlene. A nevelésben a szemérmesség érzelmének fejlesztésére ez legyen a kiindulási pont. A szemérmesség a gyermek, különösen a leánygyermek természetes tulajdonsága. Nem kell, hogy a nevelés még előbb megteremtse; vele születik az a leánynyal.

Jaj nektek szívtelen, meggondolatlan anyák, kik annyira el vagytok foglalva hiu dolgokkal, toilettel, vizitekkal, estélyekkel, pianóval, regényekkel, hogy legdrágább kincseteket, gyermekeiteket, ártatlan leánykáitokat romlott erkölcsű cselédekre bizzátok, kik szemérmetlen beszédeikkel, rossz példájukkal megméltelyezik az ártatlan gyenge, fogékony gyermek-szíveket!

De kérem, mikor annyira el vagyok foglalva!

„Annyi időt csak vehet magának Nagysád, hogy naponként néhányszor gyermekei után is lásson.“

Már, kérem, hogy tételezhet fel rólam ilyesmit? hisz minden ebédnél ott ülnek a kicsikék előttem asztalkájok mellett, hol szemeim alatt étkeznek; vagy tán még többet is tegyek?

„És napközben nem vehet Nagysád magának olykor egy kis időt, hogy gyermekeivel foglalkozzék?“

De kérem, az ember csak nem lehet örökké gyermekeinek rabja! azért tartok cselédek, hogy vigyázzanak rájuk.

(Folyt. köv.)

Btau Soma.

I R O D A L O M.

„Izrael története“ II. kötet. A honfoglalástól az első templom elpusztulásáig. A pesti izr. hitközség megbízásából írta Stern Ábrahám, tanár. Singer és Wolfner bizománya. 1892. 236 l. Ára 1 frt.

A magyar zsidó vallástani iskolai irodalmat ismét egy jó és hasznos tankönyvvel gazdagította meg a buzgó és fáradatlan szerző. Az anyag feldolgozásában ugyan azokat a helyes pädagógiai elveket tartotta a szerző szem előtt, melyek „Izrael története“ I. részében találhatók.

A könyvnek tartalma a következő: A szentföld jelentősége és leírása; a honfoglalástól Juda államnak elpusztulásáig. Továbbá leírja a szerző a zsidó államnak alkotó erejét és különösen súlyt fektetett a próféták működésére. Utána következnek az olvasmányok, melyek a tanuló ifjúságnak hű képet nyújtanak *őseink* multjáról. Nagy köszönettel tartozunk a szerzőnek a „Hanna imája“ 99. l. és „Dávid gyászdala Saul és Jonathan felett“ 127. l. című verseknek *hű, gondos* és magyaros fordításáért, mely a magyar zsidó irodalmunkban állandó becses bir.

Nagyon szerencsésen válogatta meg a szentírási szemelvényeket, azok úgy történeti, mint valláserköcsi szempontból olyképen mutatják be a tanulófiatalságnak a biblia iratokat, hogy azok a *humanizmusnak* csakugyan

kutforrásai, melyekből a többi váltásfelekezetek erkölcstanaikat merítették. A függelékben található az azokhoz szükséges nyelvtani magyarázatok.

Az egész munka nagy gonddal lett megírva, érdektelen dolgok nem fordulnak elő a könyvben s az magában véve is igen nagy eredmény. A szentföldnek elnevezéseinél a legközelebbi kiadásnál a következő sorrendet ajánlom a szerzőnek: a) „Erecz Kenaán“, b) Erecz Haibriim“, mivel József így nevezte meg szülőföldjét, (I. M. I. K. 40, 15.) c) „Ereçz Jiszroel“ stb. Hogy „Pelistim“ név alatt őseink nem értették a szent földet, kiderül Sám. I. K. 13, 19. és 27, 1. fejezetekből. Őseink honát a rómaiak nevezték el „Palästiná“-nak, miután az volt a céljuk, hogy a régi elnevezések feledésbe menjenek, ép úgy, mint a szomorú Bach-korszakban Magyarország egyes vidékeire más-más elnevezések alkalmaztattak.

Pollák Kaim.

LEVELEZÉS.

Tekintetes Szerkesztő Úr!

Tanítótestületünk reputációja kötelességemmé teszi, hogy azon szemrehányások ellen, melyeket Tek. Szerkesztő Úr, bizonyára a legjobb intenczióktól vezéreltetve, az Értesítő múlt számában emelt, megvédelmezzem.

T. Szerkesztő Úr méltán zokon veszi, hogy új iskolánk fölavatásához az izr. orsz. Tanítóegyesület meghívót nem kapott és ennek kapcsán csudálkozásának ad kifejezést a felett, hogy a tanítótestület még eddig semmi jelét nem adta ragaszkodásának ama egyesület iránt, mely a zsidó tanügyet és tanítóságot oly buzgóan szolgálja.

De méltóztassék csak figyelembe venni, hogy népiskolánk 15 évig tartott megszüntetésének egyes káros hatása mellett azon szomorú következménye is volt, hogy az érdeklődés a zsidó iskolaügy iránt nagy mértékben megfogyatkozott.

Magától érthető, hogy ezen vizsás állapotot az újra megnyíló iskola egy csapással meg nem szüntette. A kezdet nehézségeit kellett a tanerőknek is tapasztalniok és leginkább ezen körülménynek tudható be, hogy tanítóink eddig a közönyösség látszatát keltették föl az izr. tanítóegyesület iránt.

Nem lehet itt helye a tények bővebb fejtegetésének; de biztosíthatom Szerkesztő urat, hogy a legjobb uton haladunk, a mit különben csak a minap nagy áldozatok árán épült iskola fölavatása is eléggé bizonyít. Az iskola iránti régi buzgóság elég gyorsan visszatért községünkbe és tanítóink sem fognak késni ezentúl a testületi szellem iránti fogékonyságnak a kellő módon kifejezést adni. A talaj elő van készítve és a munkások meg fogják állani helyüket községünknek és a felekezeti tanügynek.

Sz.-Fehérvár, nov. 16.

Dr. Steinherz, rabbi.

EGYLETI ÉLET.

Tisztelgés. Folyó hó 1-én adta át egyesületünk központi választmánya küldöttségileg Gróf Csáky Albin, a vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr ő nagyméltóságának a folyó évben tartott jubiláris közgyűlésünk alkalmával tiszteletbeli tagjaink sorába nagy lelkesedéssel történt megválasztásáról szóló díszokmányt. A küldöttséget Szántó Eleázár vezette, a ki a miniszter előtt a közgyűlés nevében a magyar zsidó tanítóság háláját fejezte ki azon kegyes jóindulatáért, melylyel magát nagy-gyűlésünkön képviseltette; de még inkább azon elismerő szavakért, melyekben az egyesület működését méltatni kegyeskedett és végre azért is, hogy egyesületünk árvaalapja javára 100 frtot engedélyezett. A miniszter a neki átnyújtott díszokmányt kegyesen elfogadta,

mely alkalomból ismételten adott kifejezést a közte és a tanítótság közt letező benső jó viszonynak; melynek igazolására okmány ugyan nem szükséges. azonban még is elfogadja mint látható jelét annak, hogy meg van a kellő kapocs közte és a tanítótság közt, mely egyedül lehetségessé teszi, hogy a népoktatást siker koronázza. Miután ismételten az egyesület hazafias működését elismerő szavakkal méltatni kegyes volt, a küldöttség éljenzések közt távozott a miniszter úrtól, a kinek fogadtatása mindnyujunkat nem csak elégitette, hanem örök hála kötelezte. Ezután a küldöttség Berzeviczy államtitkárnál tisztelgett.

Gyűjtés az árva-alapra 1892. november hóban.

Löwy Mór, Igló gyűjtése: Csetényi Emil, könyvkereskedő 2 frt, Hoffer Dezső 1 frt, Wolf Samu 1 frt, Teplánszky Gyula 4 frt. Többen együtt 72 kr. összesen ... , ...	8.72
Budai hitközség második részlete	... .. 10.—
	Összesen 18.72

1892. évi november hóban tagdíjat fizettek:

a) Pártoló tagok:

Folyó évre frt		Folyó évre rt	
Adler Ignác, Szolnok ...	10.—	Izr. (cong.) hitközség Vác	20.—
Baumgarten Fülöp, Budapest	10.—	" " Szeged	5.—
Brachfeld Arnold, Budapest	5.—	" iskolaszék "	5.—
Ehrlich Mózes, Budapest ...	10.—	Kohn Jakab, Budapest ...	10.—
Dr. Eisler Mátyás, Kolozsvár ...	5.—	Kornfeld Zsigmond, Budapest	6.—
Glasner József, Budapest	5.—	Maerle Emma, Budapest	5.—
Heller G. és társa, Budapest	10.—	Adler Henrik, Budapest ...	3.—
Izr. hitközség, Siófok ...	5.—	Dr. Steinherz Jakab, Sz.-Fehérvár	5.—
Izr. (cong.) hitközség, Érsekújvár	5.—	Zim. Schwarz Ármin, Budapest	5.—

b) Rendes tagok:

Folyó évre frt		Folyó évre frt	
Adler Simon, Budapest	2.—	Hertzka János, Budapest	1.—
Bak Etelka, Budapest ...	2.—	Kálmán Mátyás, Turkeve	2.—
Biedermann A., Berettyó-Ujfalu	4.—	Keleti Vilmos, Budapest	4.—
Blau József, Sz.-Somlyó	2.—	Klein Jakab, Tasnád ...	2.—
Borsodi Miksa, Ürmény	4.—	Klingenberg Jakab, Pécs	4.—
Bródy Ármin, Pomáz ...	3.—	Krausz Jakab, Veszprém ...	4.—
Braunberg Manó, Zsolna	2.—	Kaufmann József, Budapest	2.—
Bárd Rezső, Budapest	4.—	Kaufmann József, Kis-Czell	4.—
Becher Jakab, Budapest	4.—	Kondor Ignác, Budapest ...	2.—
Deutsch Mór, Szenicz	4.—	Kornfeld Gyula, Budapest ...	2.—
Ehrenfeld Miksa, Vác	2.—	Lipscher Jakab, Zsámbék ...	4.—
Feldmajer Mór, Budapest ...	3.—	Löffler Jónás, Nagy-Becskerek	4.—
Fischer Márk, Budapest	2.—	Mandl Bernát, Budapest	2.—
Gyóry Adolf, Budapest ...	4.—	Pollak Kaim, Budapest	4.—
Goldberg Maier, Budapest	2.—	Natonek Dezső, Vác ...	4.—
Gömöri Ármin, Kaposvár ...	4.—	Presser József, Budapest	2.—
Guttman Mór, S.-Szellőcze	2.—	Reisz Izsák, Domony ...	3.—
Havas Bertalan, Siófok	4.—	Révai Miksa, Budapest	4.—

Schön József, Budapest	2.—	*Spitzer Lipót, Somogy-Kéthely	4.—
Stern Adolf, Moholy	4.—	*Engländer Ede, Nagy-Tétény	2.—
Schön Dávid, Budapest	2.—	Zeisler Mór, Alb.-Irsa	4.—
Silberstein Ede, Mosócz ...	1.—	Összesen	294.—
Spronc Adolf, Ny.-Pereszlény	2.—		
Stern Ábrahám, Budapest ...	2.—	Hátralék frt	
Stöckelmacher Bernát, Budapest	2.—	Douath Ármin, Trencsén	3.—
Szántó Eleázár, Budapest ...	4.—	Guttman Mór, S.-Szellőcze	2.—
Tauszky Sámuel, Budapest	2.—	Hertzka János, Budapest	2.—
Tolnai J. Béla, Budapest	4.—	Kálmán Mátyás, Turkeve ...	2.—
Várad József, Gyöngyös ...	2.—	Kaufmann József, Kis-Czell	2.—
Vogl Ignác, Székesfehérvár	4.—	Mailis. Ferencz, Budapests ...	4.—
Wolf Ármin, Budapest	4.—	Schwarz Márk, Vác	1.—
Weber Soma, Budapest ...	2.—	Silberstein Ede, Mosócz	4.—
Weinberger Mór, Vás-Namény	2.—	Stern Mór, Budapest ...	4.—
Weisz Lipót, Somogy-Berzencze	4.—	Weber Soma, Budapest	1.—
Winternitz Ign. Kun-Szt.-Márton	4.—	Összesen ...	25.—

Budapest. 1892. november hó végén. *Tolnai J. Béla*, egyes. pénztáros.

Helyreigazítás. Sajtóhibák a 11. számban: Kornhauser Simon, Késmárk 4 frtja 2 frtra javítandó és Lusztig Emma, Budapest 2 frtja 4 frtra javítandó, Klein Mór, Radosna 2 frtja nem hátralék, hanem a f. évre szól.

A *-gal jelöltek tagnak jelentkeztek.

V E G Y E S Ę K.

Figyelmeztetjük egyesületünk tisztelt tagjait, hogy alapszabályaink értelmében mindazok, kik az 1892. év alatt tagsági díjakat nem fizettek, illetőleg f. évi december 31-én egy évi tagsági díjjal hátralékban maradtak, tagoknak többé nem tekintetnek és közlönyünk jövő évi januári száma már meg nem küldetik nekik. A tagsági díjakat kérjük az egyesületi pénztáros úrhoz (VII., Óvoda-utca 5. sz.) küldeni.

Hymen. Pollak Kaim kartársunk Budapesten legidősebb leányát Riza kisasszonyt f. é. december hó 14-én d. e. 1/2, 10 órakor férjhez adja a helybeli dohányutcai templomban Rác Henrik úrhoz. Fogadják úgy az örömszülék, mint a fiatal házaspár őszinte szerencsekívánatainkat.

Tanítógyűlés Dunaszerdahelyen. Heilpern Benő tagtársunk tudósítása szerint itt október 23-án a somorjai tanítókör az évi közgyűlést tartotta, a következő tárgysorozattal: 1. *A népiskolai zárvizsgálatok.* (A közgyűlés ezek további fenntartása mellett nyilatkozott.) 2. *A népiskolai tanítók szolgálati szabályzata.* 3. *A pozsonymegyei tanítótestület segélyalap szabályozása.* Az élénk eszmecsere alatt az a nézet is hangoztatott, hogy tanítói állás betöltésénél divó próbaelőadások beszüntetendők.

Ringwald Adolf kartársunk N.-Szalontán nevét „Révai“-ra változtatta.

Klingenberg Jakab kartársunk az *Auto-da-Fék Magyarországon* című műnek buzgó terjesztője és így egyesületünk árvaalapjának hathatós gyarapítója azt jelenti, hogy ujabban Blum Salamon, uj-verbászi tanító küldött be 60 krt. E mű után eddig már 152 frt folyt az egyesület pénztárába.

Ruhakiosztás Kunfélegyházán. Az itteni izr. nőegylet özv. Csillag Zsigmondné urnó vezetése alatt derekasan állja helyét az éberszeretet szolgálatában. November 17-én kiosztotta a szép összegen beszerzett téli ruhákat a szegénysorsu izraelita iskolás fiúk és lányok közt. Az ünnepély ez évben a kolérajárvány miatt, elmaradt.

Előfizetési fölhevás. Teljes bizalommal bátorkodom kedves kartársaimhoz fordulni és becses támogatásukat ezen ügyhez kikérni.

Évek óta iparkodtam nagy fáradozással **Gabiról** egyik legjelesebb és

legbecsesebb művének a „**Tikon Midóth-Hanefes**“-nek kéziratát számomra megszerezni.

Az eddig megjelent két kiadás hézagos s bibákkal van tele. Dr. Berliner A. érdemdús berlini rabbiképezdei tanár úr közreműködése folytán, oly szerencsés helyzetbe jutottam, hogy az illető úr oly kéziratot szerzett meg részemre **Rómából**, a híres „Casanata könyvtár“-ból, Pag. 16. 12. sz. a., mely a különböző könyvtárakban levő kéziratok közül a legjobbnak és leg-helyesebbnek deklaráltatik. Ezen becses munkát szerény tehetségeim képest bő jegyzetekkel a különböző kéziratokban és nyomtatványokban előforduló eltéréseket is felsorolván és azonkívül magyarázatokkal láttam el,

Nem szándékozom a könyvből nyereszkeskedni, egyedül csak a nyomdai költségek fedezését kívánom.

Méltóztassanak tehát kedves kartársaim széles ismeretségi köreikben úgy a rabbi, mint az előljáró uraknál e becses műre előfizeteket gyűjteni. Egy példánynak az ára díjmentesen elküldve 60 kr. A gyűjtőknek 5 előfizető után 1 tiszteletpéldány jár. Az előfizetőknek és gyűjtőknek neve a függelékben lesz kimutatva.

Az előfizetési pénzeket szíveskedjenek előlegesen f. é. december hó végeig hozzám beküldeni. A munka szétküldése j. é. márczius elején történik.

Budapesten, 1892. november hóban.

Maradók tisztelettel

Pollák Káim. Lakik: Damjanich-utcza 2.

Kérjük a t. kartárs urakat, támogassák tagtársunkat minél hathatósabban. Szerk.

Egyesületünk elnöksége a közp. választmány nevében részvényilatkozatot menesztett Wahrmann Sándor urhoz, melyben érzelmeinket tolmácsoltuk a megdicsőült Wahrmann Mór rokonai előtt. Erre Wahrmann Sándor urtól a következő köszönő levelet kaptuk:

Tek. Szántó Eleázár úrnak, mint az orsz. izr. Tanítóegyesület Elnökének Budapesten.

Tekintetes Elnök ur! Az országos izraelita tanítóegyesület választmányának velem és gyászba borult rokonaimmal való együttérzése jól esett lelkemnek megpróbáltatásunk szomorú napjaiban. Fogadja érte tekintetes Elnök úr s az általam igen tisztelt választmány minden egyes tagja úgy a magam, mint az egész rokonság őszinte, igaz köszönetét.

Hitrokoni üdvözléssel

Budapest, 1892 évi. dezzember 6-án.

Wahrmann Sándor.

Vág-Szered. Itt múlt évben egy jótékonycélú izr. egyesület alakult ft. Pserhofer M. rabbi ösztönzésére és Weisz Sándor elnöklete alatt már szép jelét is adta életképességének. Céljai ezen egyesületnek az iskolás gyermekeket anyagilag segíyezni és jó erkölcsökre ösztönözni. Mindkét irányban már eddig is elért sikerekről az e'nök november hó 26-án tartott iskolai ünnepély alkalmával beszámolt. Az egyesület jövedelméből, mely perzselygyűjtés után gyűlt egybe, már 5 drb „Jó-sziv“-sorsjegyet szerezhettek be, melyet ösztön-dij czimen osztottak ki az iskola évi zárvizsgálatai alkalmával.

Palesztinai fali térkép. Pozsonyban megjelent harmadik kiadásban Palesztina térképe német- és héber felirásokkal. Hossza 119 cm. szélessége 106 cm. Ez új kiadásban már az utolsó 10 év alatt létrejött új telepítvények (Oroszországból és Romániából) is fel vannak tüntetve történeti leírásokkal. E kiadás sok más tekintetben is javított és bővített, úgy hogy ezen taneszközt, mely úgy a nép-, polgári- és reáliskolákban, valamint gymnasiumokban és főiskolákban is egyaránt nélkülözhetetlen, nem csak a mi szerény véleményünk, hanem számos illetékesebb szakférfiak birálata szerint, a legjobban ajánlhatjuk. Kapható szerzőnél Löwy Márk urnál Pozsonyban, vár-hegy-utcza 18. sz. Ára 4 frt. o. ért.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

„**Kereshetjük az Istent.**“ A mult dolgokat nem bolygatjuk. Dolgozatát engedelmével közölni fogjuk.

**Az „Országos magyar izr. tanítóegyesület“
tagjainak névsora
az 1892. év végén.**

Alapító tagok.

Adler Lajos, Budapest Baumgarten Fülöp, Budapest Beimel Jakab, Budapest Bischitz Dávid, Budapest 5 Bischitz Dávidné, Budapest Cohner Károly J., Budapest hatv. Deutsch Bernát, Budapest hatv. Deutsch József, Budapest Deutsch Jakab, Budapest 10 Deutsch Sámuel, Budapest Deutsch J. József, Budapest Deutsch Lajos, Budapest Ehrlich Mózes, Budapest Engel Adolf, Pécs 15 Gompercz Zsigmond, Budapest Györgyei Amália, Budapest Györgyei Illés, Budapest Haas és Deutsch, Budapest Herzfelder Emma, Budapest 20 Hedrich és Strausz, Budapest Herzog M. L., Budapest Hirsch Mór de Gereuth báró, Páris Izr. hitközség, Arad Izr. hitközség, Győr 25 Izr. hitközség, N.-Becskekerek Izr. hitközség, Budapest (pesti) Izr. hitközség, Pécs Izr. hitközség, Szeged Izr. Nőegylet, L.-Szt.-Miklós	30 Izr. Nőegylet, Szolnok Izr. tanítótestület, B.-Gyarmat Izr. tanítótestület, Győr Izr. tanítótestület, Körmend Izr. tanítótestület, Pozsony 35 Izr. tanítótestület, N.-Kanizsa Karsai Albert, Budapest Karsai Ignác, Budapest Latzko & Popper, Budapest Lederer Mária, Budapest 40 Lévai Henrik, Budapest Mandl Mór, Budapest Dr. Mayer Ármin, L.-Szt.-Miklós Dr. Mezey Mór, Budapest Novák Sándor, Budapest 45 Pollák Adolf, Budapest Dr. Pillitz Benő, Veszprém Popper Ármin báró, Bécs Rapoch Ignác, Budapest Schreiber Ignác, Bécs 50 Schweiger Adolf, Budapest Tornyai Schossberger H., Bpest Steinhardt Márk, Makó Sternthal Adolf, Budapest Sváb Lőrincz, Budapest 55 Ungar Benjám, Ó.-Moravicza Lovag Wechselmann Ign., Bpest Weisz J. M., Budapest Wodianer J. F., Budapest.

Pártoló tagok.

1 Adler Bernát, Budapest Adler Gyula, Budapest Adler Henrik, Budapest Adler Ignác, Szolnok 5 Altstock Salamon és fia Bpest Auspitz Adolf, Nagyvárad Baumgarten Fülöp, Bpest Baumgarten Leó, Bpest Dr. Bacher Vilmos, Bpest 10 Dr. Bánoczi József, Bpest	Bischitz Salamon és fia, Bpest Bloch Mór, Bpest Brachfeld Arnold, Bpest Brill Henrik és fia, Bpest 15 Csillag Regina, Bpest Deutsch Bertalan, Losoncz Deutsch Jakab, Bpest Deutsch Jakab, Losoncz Deutsch József, Bpest 20 Deutsch Sándor, Bpest

II.

- Deutsch Zsigmond, N.-Beckerek
Deutelbaum és Feldheim, Bpest
Dr. Eisler Mátyás, Kolozsvár
Dr. Ernyei Mór, Bpest
25 **E**hrlich Mózes, Bpest
Frankl H. és társa, Bpest
Friedmann Ignác, Bpest
Friedmann Márk, Homóna
Fischer Lipót, Losoncz
30 Frim Antal, Budapest
Glasner József, Bpest
Dr. Goldberg Ráfáel, Bpest
Dr. Goldziher Ignác, Bpest
Heller G. és társa, Bpest
35 Heidelberg Mór, Bpest
Dr. Herzog Manó, Kaposvár
Dr. Hoffmann Lipót, Losoncz
Izr. hitközség, Ada
Izr. hitközség, Barcs
40 Izr. hitközség, Baja
Izr. hitközség, B.-Bánya
Izr. hitközség, Dombóvár
Izr. hitközség, Eger
Izr. hitközség, Érsekújvár
45 Izr. hitközség, Győr
Izr. hitközség, Igló
Izr. hitközség, Kecskemét
Izr. hitközség, Léva
Izr. hitközség, L.-Szt.-Miklós
50 Izr. hitközség, Losoncz
Izr. hitközség, Mátészalka
Izr. hitközség, Miskolcz
Izr. hitközség, Moholy
Izr. hitközség, Nyitra
55 Izr. hitközség, Orosháza
Izr. hitközség, Péczel
Izr. hitközség, Rév-Komárom
Izr. hitközség, Siófok
Izr. hitközség, Sopron
60 Izr. hitközség, Szeged
Izr. hitközség, Szigetvár
Izr. hitközség, Vágújhely
Izr. hitközség, Vác
Izr. hitközség, Za-Tapolcza
65 Izr. nőegylet, Igló
Izr. nőegylet, N.-Beckerek
Izr. nőegylet, Nyitra
Izr. nőegylet, Szarvas
Izr. iskolaszék, Vác
70 **K**áldor Simon, Bpest
Dr. Kaiserling Miksa, Bpest
Kohn Arnold, Bpest
Kohn és Milch, Budapest
Dr. Kohn Sámuel, Budapest
- 75 Dr. Klein József, Marczali
Kornfeld Zsigmond, Bpest
megyeri Krausz Lajos, Bpest
Krausz Mór, Bpest
Latzkó és Popper, Bpest
80 Latzkó Károly, Bpest
Lederer Adolf, Bpest
Leitner M. L., Bpest
Maerle Emma, Bpest
Mangold H. L., N.-Beckerek
85 Modern és Breitner, Bpest
Munk Mór és társa, Bpest
Dr. Munkácsi Bernát, Bpest
Dr. **N**eumann Ede, N.-Kanizsa
Polgár Simon, Szolnok
90 Dr. Pfeiffer Fülöp, Győr
Popper Armin, Bpest
Popper István, Bpest
Popper Sámuel, Bpest
Popper Károlyné, Bpest
95 Pollák Mór, Bpest
Polacsek Manó, Igló
Riesz testvérek, Bpest
Rotter N., Losoncz
Rosenbaum Adolf, Bpest
100 **S**chmiedl Albert, Bpest
Sacher Gusztáv, Losoncz
Schein Fülöp, Losoncz
Dr. Schwarz Mihály, N.-Beckerek
zimonyi Schwarz Armin, Bpest
105 Szabolcsi Miksa, Bpest
Szalkai Schwarz Jak., Máté-Szalka
Schwarz Simon, Bpest
Schweiger Márton, Bpest
Dr. Simon József, Bpest
110 Singer és Wolfner, Bpest
Dr. Steinherz Jak., Sz.-Fehérvár
Stein Sámuel, Berlin
Sternthal Adolf, Bpest
Sternlicht Vilmos, Losoncz
115 Sternlicht Soma, Losoncz
Dr. Stiller Bertalan, Bpest
Tauszig Sigfried, Bpest
Trebitsch Ignác, Bpest
Trotzer Alajos, Bpest
120 Dr. **U**llman Frigyesné, L.-Szt.-
Miklós
Vitt Manó, Vác
Wahrmann Sándor, Bpest
Weiner Károly, Bpest
Wertheimer József és fia, Bpest
125 Weisz és Guttmann, Bpest

Rendes tagok.*)

1 Abeles Jonás, Vágszered Adler József, Pécsvárád Adler Simon, Budapest Alexander Mór, N.-Keresztur 5 Altmann Jakab, Holics Apfel Albert, Galgócz Anhaltzer Jakab, N.-Szt.-Miklós Dr. Bak Izrael, Budapest Balogh Armin, Budapest 10 Bányai Jakab, N.-Becskekerek Bárd Rezső, Budapest Barna Jonás, Budapest Barta Lajos, Losoncz Bassó Vilmos, Baja 15 Batori Sándor, A.-Irs Baum Armin, Perbete Baum Fülöp, Veszprém Baumgarten Sámuel, Győr Baumgarten Simon, Miskolcz 20 Baumhorn Ede, Szolnok Becher Jakab, Budapest Beck József, Budapest Beer Mór, Ada Bein Károly, Budapest 25 Bérczi Fülöp, Orosháza * Berger Ármin, Bolesó Berger Benő, Szegszárd Berger J. Lipót, Budapest *Berger Mór, Vác 30 Berger Vilmos, Sárbogárd Berkovitz Károly, Margitta Bernhárd Mór, Trencsén Biedermann Adolf, Berettyó-Ujfalu Bisam Mór, Beel 35 Blau József, Sz.-Somlyó Blau Mór, Nagy-Magyar * Blau Samu, Körmend Bleier Izsák, Miskolcz Blum Salamon, Ujverbász 40 Blumschein Lipót, Esztergom Bodroghi Ignác, Mélykut Bogner Jakab, Vác Bonis Menyhért, Nyiregyháza Bonyhádi Miksa, Szempcz 45 Borsodi Miksa, Ürmény Böhm József, Kisbér Braun Dávid, Gyórsziget Braun Farkas, Holics Braun József, T.-Földvár	50 *Brauner Adolf, Zombor Braunberg Manó, Zsolna Brenner Henrik, Nyitra Brett Mór, B.-Gyarmat Bródy Ármin, Pomáz 55 Bricht Nándor, Rózsahegy Buchsbaum Lipót, Pápa Buchsbaum Henrik, Pozsony Bun Samu, N.-Kanizsa Csajági Béla, Budapest 60 Csukási Fülöp, Budapest Czitrom Jakab, Belényes Czukermann Jakab, Girált Dallos Mór, Budapest Deutsch Imre, Ürmény 65 Deutsch Mór, Szenicz Deutsch Salamon, Ó-Becse Deutsch Zsigmond, B.-Topolya Décsi József, Érsekujvár Diamant Fülöp, N.-Becskekerek 70 Dobó Miksa, Oszlány Donáth Ármin Trencsin Eckstein Lipót, Salgó-Tarján Eichler Albert, K.-K.-Hálas Elsasz Manó, L.-Rózsahegy 75 Engel Adolf, Budapest Engländer Mór, Kassa Engländer Ede, N.-Tétény Ehrenfeld Miksa, Vác Erdélyi Lipót, Nyitra 80 Fantus Czeczilia, Baja Fejér Lipót, Szécsény Felmayer Mór, Budapest Feldmann Samu, Tolna Fischer Ferencz, Földes 85 Fischer Ignác, Nyitra Fischer Lipót, Luki Fischer Márk, Budapest Fischer Mór, N.-Becskekerek Fischer Mór, H.-Nádudvar 90 Fischer Mór, Szatmár Fischhof Márk, Heves Fischmánn Ignác, Vicsap-Apáthi Fleischmánn Izrael, Zsámbék Fleischner Lipót, B.-Bánya 95 Feldmann Samu, Tolna Földesi Jóakim, Budapest Frankl Miksa, Farkasd Freund Bernáth, N.-Bicse

A *gal megjelöltek már fizettek ugyan tagdíjat, de szabályszerű felvételök még eddig nem történt.

IV.

- Fried József, Trencsin
 100 *Friedländer József, Buly
 Friedmann Adolf, Ungvár
 Friedmann József, Radosócz
 Friedmann Miksa, Vág-Sellye
 Friedmann Lipót, Homonna
 105 Frimm Antal, Budapest
 Fúzi Márk, L.-Sz.-Miklós
 Fűredi Ignác, Budapest
 Fürst Samu, B.-Földvár
 Fürst Győző, Nyitra
 110 **G**ang Lajos, N.-Megyer
 Geiger Miksa, Esztergom
 Gerő Viktor, Budapest
 Gere Antal, Ozora
 Gettler Ignác, Mező-Tur
 115 Goldberg Maier, Budapest
 Goldhammer Samu, Csorna
 Goldstein Jakab, Kalocsa
 Goldstein Simon, N.-Rippény
 Gömöri Ármin, Kaposvár
 120 Gottlieb Márk, Ungvár
 Graf Adolf, Érsekújvár
 Goldberger Simon, Miskolc
 Groszmann Adolf, Trencsin
 Groszmann Mór, S.-A.-Ujhely
 125 Grün Jakab, Paks
 Grünberger Fülöp, N.-Bicse
 Grünberger Izsák, B.-Topolya
 Grünberger Lipót, Budapest
 Grünberger Manó, Léva
 130 Grünwald Ráfael, Gyoma
 Guttmann Ábrahám Galgócz
 Guttmann Mór, S.-Szellőcze
 Győri Adolf, Budapest
 Györki Károly, Apatin
 135 **H**aas Mór, Péczel
 Hacker Boriska, Budapest
 Hahn Adolf, Rozsnyó
 Hahn Dávid, Pozsony
 Halász Náthán, Budapest
 140 Hamburger Ignác, Abauj-Szántó
 Handelsmann Leó, Szabadka
 Havas Bertalan, Siófok
 Havas Károly, Réy-Komárom
 * Havas Mór, Péczel
 145 Hegyi Ignác, H.-Nánás
 Heilpern Benő, D.-Szerdahely
 Heller A. Lipót, Czabaj
 Hermann József, Mátészalka
 Herz Bernát, Kis-Jenő
 150 Herzfeld Fülöp, Vésztő
 Herzfeld Jakab, Tata
 Herzfeld Lipót, Pápa
 *Herzfeld Mór, Gödöllő
 Herzog Bernát, Puchó
 155 Hertzka Gusztáv, Budapest
 Hertzka Izrael, Vág-Szered
 Hertzka János, Budapest
 Hertzka Henrik, Duna-Mócs
 Hirsch Adolf, Mezőtur
 160 Hoch József, Pécs
 Hochberger Adolf, Bosác
 Hochenberg Vilmos, N.-Bicse
 Hoffmann Mór, Nagy-Kanizsa
 Hoffmann Zsigmond, Budapest
 165 Holländer Áron, Ó-Gyalla
 Horn Lipót, Báth
 Horn Samu, Vidi-pusztá
 Horovitz Samu, Melsiz
 Horovitz Simon, Budapest
 170 Huszerl György, Lugos
Jelniek Mark, Paks
Kálmán Mátyás, Turkeve
 Kanizsai Mór, Cziffer
 Kánitz Zsigmond, Bölske
 175 Kárpáti Manó, Szigetvár
 Kátz Henrik, L.-Sz.-Miklós
 Kaufmann József, Kis-Czell
 Kaufmann József, Bpest
 Keim Győző, Kom.-Szt.-Péter
 180 Keleti Vilmos, Budapest
 Kellner Ignác, Siklós
 Kemény Simon, Bátorkész
 Klauber János, Kecskemét
 185 Klein Adolf, Petrovoszelő
 Klein Ármin, Uj-Kécske
 Klein Jakab, Tasnád
 Klein Izrael L. Ada
 Klein Lipót, Vág-Ujhely
 190 Klein Mór, Radosna
 Klein Salamon, Kőrös-Ladány
 Klein Gábor, Kun Félegyháza
 Kircz József, Budapest
 Kleinwald Lipót, O-Becse
 195 Klingenberg Jakab, Pécs
 Knopfler Sándor, S.-A.-Ujhely
 Kohányi Sámuel, Budapest
 Kohn Antal, Budapest
 Kohn Ármin, Závod
 200 Kohn Bernát, Zimony
 Kohn Lajos, Baja
 Kohn Miksa, N.-Bajom
 Kohn Mór, Pécs
 Klein Vilmos, Pest-Vadkert
 205 Kohn Simon, Miskolc
 *Kohn Simon, Pusztá-Födémés
 Kohn Ede, Varannó

- Kohn Izidor, Zala-Tapolcza
 Korányi József, Pruszká
 210 Koralek Emil, Vág-Szered
 Kron Mór, Veszprém
 Kondor Ignác, Budapest
 Kondor József, Nagy-Kanizsa
 Kornfeld Gyula, Budapest
 215 Kornhauser Simon, Késmárk
 Kornstein Ignác, Hőgyész
 König Mór, Duna-Szerdahely
 Kramer Miksa, Vác
 Krammer Simon, Duna-Pentele
 220 Krausz Ármin, Csorna
 Krausz Bernát, Kula
 Krausz Jakab, Veszprém
 Krausz Simon, Miskolcz
 Krausz Salamon, Lengyeltóti
 225 Krauszné (Frank) Katalin K.-Várda
 Kaiser József, Zimony
 Kulka Dávid, Drietoma
 Kuti Zsigmond, Debreczen
 Kuttner Miksa, Budapest
 230 Kürcz Lipót, Trencsén
 Lackner Mór, Eger
 Láczer Samu, Czegléd
 Ladányi Miksa, Budapest
 Laufer Lajos, Paks
 235 *Lebensfeld Károly, S.-A.-Ujhely
 Lederer Ábrahám, Budapest
 Lederer József, Soroksár
 Leitesdorfer József, L.-Rózsahegy
 Leitner Samu, Homonna
 240 Lévai Izor, Budapest
 Löwy Náthán, Farád
 Lehner Lipót, Tata
 Lipscher Jakab, Zsámbék
 Löffler Jónás, N.-Becskekerek
 245 Löwenbein Adolf, Abauj-Szine
 Löwenstein Paula, Veszprém
 Löwinger Mór, N.-Appony
 Löwinger Mór, Sárvár
 Löwinger Károly, Nyitra
 250 Löwy Fülöp, Stanicsics
 Löwy Gyula, N.-Salló
 Löwy Izidor, Abauj-Szántó
 Löwy Mór, Igló
 Löwy Sámuel, Derecske
 255 Lustig Emma, Bpest
 Lustig Mihály, Déva-Ványa
 Lustig Sussmann, Bpest
 Luchs Ármin, Varanno
 Maislis Ferencz, Bpest
 260 Maislis Rafael, Abauj-Szántó
 Dr. Málnai Mihály, Bpest
- Mandl Bernát, Bpest
 Margarethen Izrael, Ungvár
 Mendl József, Párkány
 265 Mendl Lajos, Bpest
 Morgenstern Jakab, Bpest
 Munk Béla, Trencsén
 Müller Adolf, Bpest
 Nagy József, Bezdán, Bácsm.
 270 Natonek Dezső, Vác
 Neufeld Ármin, Zólyom
 Neufeld Gusztáv, Érsekújvár
 Neufeld Ignác, Ibrány
 Neufeld Manó, Bpest
 275 Neuberger Lipót, N.-Szombat
 Neumann Ármin, Arad
 Neumann Vilmos, Tisza-Beő
 Nuszbaum József, Pápa
 Oblatt Mór, Bpest
 280 Offenberger Salamon, Mocsonok
 Ornstein Salamon, Jászberény
 Ozer Zsigmond, Bpest
 Österreicher Mór, Pápa
 Pauker Lipót, N.-Szt-Miklós
 285 Pfeifer Ignác, Nagyvárad
 Pfeifer Mór, Győr
 Pfeiffer Mór, Pápa
 Polatschek Mór, Stomfa
 Pollák Adolf, Tornóc
 290 Pollák Albert, Pozsony
 Pollák Jakab, Endrőd
 Pollák Kaim, Bpest
 Pollák Károly, Igal
 Pollák Samu, N.-Zombor
 295 Polgár József, Losonc
 Popper Lajos, Egyház-Maróth
 Popper Mór, Tr.-Teplicz
 Presser József, Bpest
 Priesner Ignác, N.-Surány
 300 Raab Albert, Vág-Vecse
 * Rauch Lipót, Csurgó
 * Rausnitz Jakab, Mihályi
 Riedner Henrik, N.-Surány
 Radó Vilmos, Bpest
 305 Rechnitz Adolf, B.-Bánya
 Redlich Mór, Boldogasszony
 Reif Jakab, Bpest
 Reimann Mór, A.-Kubin
 Reisz Lipót, Ar.-Maróth
 310 Reisz Izsák, Domony
 Reiczter Ignác, Jankovác
 Révai Miksa, Bpest
 Révai Miksa, Keszthely
 Révész Márton, Szombathely
 315 Rosenberg M. Dávid, Ba-Topoly.

VI.

- Rosenberg Ignác, Rákos-Palota
 Rosenberg Nándor, Cs.-Somorja
 Rosenberg Sámuel, Máté-Szalka
 Rosenstein Adolf, Bal.-Gyarmat
 320 Rosinger Márton, Miskolcz
 Roth Ede, Mosony
 Rotter Salamon, Bpest
 Sági Alajos, Szatmár
 Sági József, Kisbér
 325 * Salver Samu, Szabadka
 Sasvári Béla, Pécs
 Schächter Károly, Győr-Sziget
 Schäffer Lipót, Békés
 Scheer Bernát, Baja
 Schichtánz Ármín, Bpest
 330 Schiff Adolf, Szarvas
 Schindler Lipót, Pozsony
 Schlesinger Ármín, Erd
 Schlesinger Ármín, Miskolcz
 Schlesinger Ignác, N.-Bajom
 335 Schlesinger Lipót, Makó
 Schlesinger Vilmos, Mosdós
 Streisinger Sándor, B.-Gyarmat
 Schlosz Lajos, Zsablya
 Schmolka Salamon, Cservenka
 340 Schmitz Bernát, Holics
 Schneider Jakab, S.-A.-Ujhely
 Schön Ármín, Galgóc
 Schön Bernát, Győr
 Schön Dávid, Budapest
 345 Schön József, Budapest
 Schön Mór, S.-A.-Ujhely
 Schorr Ármín, Pápa
 Schönberger Mór, Szenicz
 Schönberger Simon, Felső-Szeli
 350 Schönbrunn Márk, Miskolcz
 Schulhof Lipót, Ó-Moravicza
 Dr. Schreiner Márton, Budapest
 Schusdeck Sándor, N.-Bicsé
 Schwarz Gyula, Tardoskedd
 355 Schwarz Ignác, Nyitra
 Schwarz Károly, Barcs
 Schwarz Lipót, Kassa
 Schwarz Márk, Vác
 Schwarz Miksa, Bolesó
 360 Schwarz Mór, Budapest
 Schwarz Sámuel, Veszprém
 Selmann Lipót, Párkány
 Silberstein Ede, Mosóc
 Singer Adolf, B.-Gyarmat
 365 Singer Izráel, S.-A.-Ujhely
 Spitzer Ignác, Battonya
 Spitzer József, Baja
 Spitzer Lajos, Jánosháza
 Spitzer Lipót, Somogy-Kéthely
 370 Spitzer Mór, Zalabér
 Sproncz Dávid, Miskolcz
 Sproncz Adolf, Ny.-Pereszlenyi
 Sproncz Ede, Vágszered
 Stark Ármín, Feketehegy
 375 Stark Mór, Szenicz
 Steinberg Zsigmond, Paks
 Steiner Dávid, Babocsa
 Steiner Ignác, Léva
 Steinhardt Márk Makó
 380 Steinwurtz Ignác, Nagy-Perkátá
 Steinitz Gyula, Luki
 Steckler Samu, Baja
 Stern Ábrahám, Budapest
 Stern Adolf, Moholy
 385 Stern Ármín, Olaszi-Liszka
 Stern Dávid, Dombóvár
 Stern Izidor, Harkány
 Stern Jakab, Kassa
 Stern Mór, Budapest
 390 Stern Ferencz, Tápió-Szele
 Stier Ignác, Mosony
 Stöckelmacher Bernát, Budapest
 Strausz Zsigmond, Za-Tapolcza
 Stricker Simon, Baja
 395 Sugár Mór, Kaposvár
 Süss Ármín, Hőgyész
 Szabó Adolf, Jász-Berény
 Szabó Lipót, Szécsény
 Szalai Dávid, Budapest
 400 Szántó Ede, Szabadka
 Szántó Ede, Baja
 Szántó Eleázár, Budapest
 Szép Lipót, Veszprém
 Szilasi Mór, Budapest
 405 Szilágyi Mór, Orosháza
 Szilágyi Nándor, Kassa
 Szimányi Adolf, Puchó
 Szirmai József, Vágújhely
 Szontagh Jenő, Szolnok
 410 Szőgyi G. Vilmos, Győr
 Szőgyi Ignác, Vág-Besztercze
 Tauber Nándor, Késmárk
 Tauszig Mór, Gyönk
 Tauszky Sámuel, Budapest
 415 Tauszk Ede, Lugos
 Tolnai J. Béla, Bpest
 Träubel Mark, Verbó
 Váradi József, Gyöngyös
 Vedres Lipót, Bács-Almás
 420 Vértessi Adolf, Baranya-Mágocs
 Vilheim József, Tata
 Vogel Ignác, Sz.-Fehérvár

Vogelhut Dávid, L.-Szt.-Miklós Vöröss Simon, Vágújhely 425 W alder Jakab, Baja Wank Zsigmond, Bpest Weber Soma, Bpest Weinberger József, Nagy-Bicse Weinberger Mór, Vás.-Namény 430 Weisz Gábor, Pécs Weisz Gerzon, Fogaras Weisz J. Kálmán, Bpest Weisz Jakab, Deés *Weisz Jakab, Szabadka 435 Weisz Lipót, Somogy-Berzencze Weisz Miksa, Galgóc Weisz Mór, Dombovár Weisz Mózes, Miskolcz Weisz Náthán, Lócse	440 Weisz Pinkász, K.-K.-Halas Weisz Samu, Szakolcza Weisz Samu, Eger Weisz Zsigmond, N.-Bicse Weisz Samu, Kis-Hegyes 445 Weiszberger Fülöp, Perjámos Wilhelm József, Kolozsvár Winternitz Ignác, K.-Sz.-Márton Wittenberg Vilmos, Tata Wolf Adolf, Szill 450 Wolf Ármin, Bpest Wurmfeld Ignác, Körmend Zeisler Mór, Alb.-Irsa Dr. Zsengeri Samu, Bpest Zuckermann Frigyes, Homonna 455 Altmann Mór, N.-Kanizsa

	1891-ben	1892-ben	Összesen
Alapító tagok	55	3	58
Pártoló tagok	124	1	125
Rendes tagok	453	2	455
	631	6	638

*) *Megjegyzés.* A rendes tagok névsorába felvettük ugyan mindazon kartársak neveit, a kik a lefolyt 1892-ik év alatt a tagdíjnak akár csak *egy* részét fizették. Vannak azonban köztük olyanok, kik 3 frtnál többel is tartoznak; ezek, ámbár nevüket ott felvettük, jogaikat az alapszabályok értelmében csak akkor élvezhetik, ha a hátralékot teljesen törlesztették. Azon t. tagtársak, kik hátralékban vannak, erről külön értesítést fognak kapni, hogy tájékozva legyenek az egyesülettel szemben való viszonyuk iránt.

Azon tagtárs uraknak nevei, kik a lefolyt évben tagdíjat egyáltalán nem fizettek, e névsorban nem fordulnak elő. Ha tagsági jogaikat fenntartani akarják, sziveskedjenek ez iránt folyó hó végéig intézkedni.

Budapesten, 1893. február 1-én.

Az elnökség.

AZ
ORSZ. IZR. TANÍTÓ-EGYESÜLET

ALAPSZABÁLYAI

1892.

BUDAPEST,
CORVINA IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG
Révay-utca 14.

Az „Orsz. izr. tanítóegyesület“ alapszabályai 1892.

I. Az egyesület neve, székhelye és pecsétje.

1. §. Az egyesület neve: „Országos Izraelita Tanítóegyesület“; székhelye: Budapest; pecsétje: „Orsz. Izr. Tanítóegyesület, Budapest.“

II. Az egyesület célja.

2. §. Az egyesület célja: a) a héber nyelvi, vallásbeli és egyéb tantárgyak tanítási módját megállapítani, iskolai tankönyveket, esetleg czélszerű ifjúsági iratokat kiadni, a tanítók önművelését elősegíteni; szóval, a honi izr. iskolaügyet fejleszteni és a fennálló országos törvények keretén belül az izr. tanítóság érdekeit előmozdítani; b) rendes tagjait, illetőleg azok özvegyeit és árváit — a mennyire lehetséges — anyagilag és erkölcsileg gyámolítani.

III. Eszközök az egyesület céljainak elérésére.

3. §. *A) Szellemi eszközök:* a) az egyesület közlönye; b) körök létesítése és ezekben általános tanügyi kérdések megvitatása, különös tekintettel a felekezeti iskolára.

B) Anyagi eszközök: a) a tagok évi járuléka; b) az egyesület alaptőkéjének kamatai; c) az egyesület által kiadott és kiadandó tankönyveknek, ifjúsági iratoknak és közlönynek tiszta jövedelme; d) alapítványok, adakozások és hagyományok.

IV. Az egyesület tagjai és ezek kötelessége.

4. §. Az egyesület áll: a) rendes, b) alapító, c) pártoló, d) tiszteletbeli tagokból.

5. §. Az egyesületnek rendes tagja lehet: Szt. István-korona országaiban működő minden okleveles izr. vallású tanító és tanítónő. A tagok felvétele fölött a központi választmány határoz. Ki az egyesület kötelekébe magát rendes tagul felvétetni óhajtja, köteles korát születési bizonyítvánnyal, egészségét pedig tiszti orvos által kiállított bizonyítvánnyal igazolni; tartozik továbbá tagsági díjúl évenként négy forintot fizetni; a rendes tagsági díj egy forintos részletekben fizethető.

Oly tanítók azonban, kik már régebb idő óta működnek e pályán és csak az 1893-dik év beállta után határoznák el magukat az egyesület kötelekébe való felvételre, a mulasztott agdíjak utánfizetésére köteleztetnek. Ez utánfizetés az 1893. év elejétől belépése idejéig terjedő évi 4 (négy) forintban számíttatik. Ugyaníly utánfizetésre köteleztetnek a fentemlített év után kinevezett vagy megválasztott tanítók is, ha elmulasztanák alkalmaztatásuk első évében az egyesület kebelébe lépni. Ezeknek utánfizetése működésük kezdetétől az egyesületbe való felvételükig terjedő időközre évi 4. frtban állapíttatik meg. Az után-

fizetés a közp. választmány által megszabott részletekben törleszthető, de az illető csak akkor élvezheti a tagok jogait, ha az általa fizetendő összes járulékokat már teljesen törlesztette.

Ki negyven éven át volt rendes tagja az egyesületnek, az évi tagsági díj alól felmenthető.

6. §. A ki az egyesületi tőkéhez egyszersmindenkorra legalább ötven o. é. forinttal járúl: alapító tag; a ki az egyesületet évenkénti 5 frtnyi segélyben részesíti, az pártoló tag; tiszteletbeli tagokká csak oly egyének választhatók, kik hazánk oktatás-nevelésügye terén, vagy egyesületünk körül kiváló érdemeket szereztek.

V. Az egyesületi tagok jogai.

7. §. Minden tiszteletbeli, rendes, pártoló és alapító tag a közgyűléseken részt vehet és ott szavazati joggal bír.

A rendes tagok szavazási joga azonban a belépéstől számítva egy év múlva, míg választatási joga csak három év múlva lép életbe. Minden tiszteletbeli, pártoló és alapító tag a rendes tag összes jogait élvezi.

8. §. A rendes tagoknak következő segélyezések engedélyeztetnek:

a) *Betegségi segélyezések.* Betegsegélyben csak oly rendes tagok részesülhetnek, kik legalább három év óta tagjai az egyesületnek és az alapszabályokban előírt kötelezettségeiknek eleget tettek. A betegség minősége és időtartama orvosi és községi bizonyítvánnyal igazolandó. Megbetegedés esetén, ha az egyesület legalább négyszáz rendes taggal bír, hetenkint 5 (öt) forintot kap; de a segélyezés továbbra 6 hétnél nem terjedhet. Azonban rendkívüli esetekben és kellő igazolás után a központi választmányra bízatik, a megbetegedett tagot — a fenforgó szükséghez mérten — továbbra is belátása szerint segélyezni.

b) *Özvegyek és árvák jutaléka.* Az egyesületi rendes tag elhalálzásának esetén — ha az illető legalább három évig volt már tagja az egyesületnek és ez iránti kötelezettségeinek eleget tett — annak özvegye, illetőleg kiskorú gyermekei egyszersmindenkorra kétszáz frtnyi végkielégítést nyernek. Ezen özvegyi díj az özvegy, illetőleg a kiskorú árvák elidegeníthetlen tulajdonát képezi, bíróilag le nem foglalható és végrendelkezés tárgyát nem képezheti. Ha azonban az egyesületnek 400-nál kevesebb vagy 600-nál több rendes tagja lenne, akkor a közgyűlés az a) és b) alatt felsorolt segélyezéseket is az egyesület tagjainak számarányához mérten lejjebb szállíthatja, vagy felemelheti.

9. §. Azon rendes tagok, kik ötven éves korukon túl lépnek az egyesületbe, csak a 8. §. a) pontjában foglalt kedvezményekre tarthatnak igényt, míg a 8. §. b) pontjában foglalt kedvezmény ezekre nem vonatkozik.

VI. Jogok elvesztése.

10. §. A ki az egész évi tagsági díjjal vagyis négy forinttal hátralékban van, megszűnt az egyesület tagja lenni és valamennyi jogát elveszíti, anélkül, hogy a már befizetett járulékok visszafizetésére igényt tarthatna. Rendkívüli esetekben azonban a választmány, netaláni mostoha körülmények tekintetbe vételével, további hat hónapig terjedő fizetési halasztást engedélyezhet.

11. §. Az egyesületből egyszer kilépett rendes tag, ha netalán ismét az egyesület kebelébe akar lépni, köteles egészségét orvosi bizonyítvánnyal igazolni, az elmulasztott időszakra eső hátralékot pedig pótolni s jogai mindaddig függőben maradnak, míg hátralékát annyira ki nem fizette, hogy ez csak három

forintot tesz ki. Azon rendes tagok pedig, kik időközben a tanítói hivatalt valamely más hivatáskörrel felcserélik, megszűnnek az egyesület tagjai lenni s az általuk befizetett járulékok visszatérítésére igényt nem tarthatnak.

VII. Az egyesület igazgatósága.

12. §. Az egyesület igazgatóságát képezik: egy elnök, két alelnök, egy titkár, egy pénztáros, két ellenőr, húsz budapesti választmányi tag és 20 (húsz) vidéki választmányi tag. A központi választmányi tagoknak többsége kell, hogy népiskolai tagokból álljon.

13. §. Az elnök, két alelnök, minden tisztviselő és a húsz fővárosi választmányi tag képezik a központi választmányt, a húsz vidéki választmányi taggal együtt pedig a teljes választmányt. A körök elnökei szintén tagjai a teljes választmánynak és ennek üléseire meghívandók és ott tanácskozási és szavazati joguk van.

14. §. Az elnök az egyesület ügyeit vezeti, hivatalos közlönyét szerkeszti, a központi választmány egyetértésével a teljes választmányt és a közgyűlést egybehívja, minden ülésen elnököl, az alapszabályok, valamint mindkét rendbeli választmányi és a közgyűlési határozatok foganatosításáért kezeskedik és ezeknek végrehajtása felől a felelősséget magára vállalja. A titkárral együtt végzi a levelezést, az ellenőrökkel együtt átnézi az egyesület számadásait és köteles időről-időre, az igazgató-tagok jelenlétében a pénztár állapotát megvizsgálni. Meghatározza a választmányi ülések és bizottsági tanácskozások megtartásának idejét. Sürgős esetekben jogosítva van, a választmány előtt utólag történendő okadatolás mellett, huszonöt forint erejéig szóló utalványt egyik ellenőr ellenjegyzése mellett kiszolgáltatni. Végre az egyesületet a hatóság és magánszemélyek előtt képviseli. — Egyenlő szavazatok mellett az elnök dönt.

15. §. Az alelnökök kötelesek az elnököt egyesületi ügyekben támogatni és szükség esetében saját felelősség mellett helyettesíteni. Az ügyek vezetésében havonként váltják fel egymást.

16. §. A titkár végzi az elnökkel együtt a levelezést; kezeli az összes irodaügyet és az egyesület könyvtárát; nyilvántartja a tagok és körök számát, e végből anyakönyvet, kiadókönyvet s a pénztárkönyv kivételével más, az egyesület vezetésére szükségesnek mutakozó könyveket vezet, a hivatalos ügyiratokat és jegyzőkönyveket fogalmazza s az elnökkel együtt aláírja. A közgyűléseken összefoglaló jelentést tesz az egyesület, illetőleg a körök működéséről. A titkár tiszteletdíjban részesül, melynek nagyságát a teljes választmány határozza meg.

17. §. A pénztáros átveszi a beküldött pénzeket, kifizeti az elnök és egyik ellenőr által aláírt utalványokat, szabályszerű pénztárkönyvet vezet, köteles a pénztár állását az elnök és ellenőrök kívánatára kimutatni és rendszerint minden választmányi ülésen számot ad a választmánynak. A fel nem használt pénzeket havonként a közp. választmány határozata szerint vagy kamatozó állampapírokban, vagy pedig valamely budapesti szolidnak ismert takarékpénztárban lehetőleg gyümölcsözően elhelyezi és egyáltalában felelős a pénztárért. Akadályoztatása esetén köteles a pénztáros a választmányt idejekorán erről értesíteni, mely utóbbi saját kebeléből választ helyette. A pénztáros évi tiszteletdíjban részesül, melyet előre a teljes választmány állapít meg.

18. §. Az ellenőrök kötelesek a pénztár és a könyvelés felett pontosan örködni. A pénztárossal egyetemben az évi járulékok pontos befizetéséről gondoskodnak, az elnök által aláírt számadást és utalványt aláírják és ellenőrzik a pénzbeszedőt. Az utalványok aláírásában havonként váltják fel egymást.

19. §. A központi választmány havonként egy, sürgős esekben pedig több ülést is tart. Öt választmányi tag írásbelileg okadatolt kívánatára köteles az elnök három nap alatt választmányi ülést egybehívni. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül legalább is nyolcz választmányi tag jelenléte szükséges.

Oly központi választmányi tag, ki három egymásután következő választmányi ülésről elmarad, anélkül, hogy elmaradását a választmány előtt igazolná, választmánytagsági jogát elveszti és helyébe póttag hívandó be.

20. §. A központi választmány azon kérdések fölött határoz, melyek a 23. §. szerint a teljes választmánynak és a 27. §. szerint a közgyűlésnek fenntartva nincsenek. Nevezetesen: a) kidolgozza az ügyrendet, valamint az árvaszegélyezésre szolgáló szabályzatot; b) örködik az alapszabályok és az ügyrend pontos megtartása fölött; c) utasításokat ad a vidéki választmányi tagoknak és az ezek által ajánlatba hozott javaslatokat megvitatja, jelentéseiket elfogadja; d) a tagok felvétele és kitörlése fölött határoz; e) a körök életbeléptetését elősegíti; f) érdemes egyéneket tiszteletbeli tagokul való megválasztás végett ajánlatba hoz; g) tisztviselőket felelősségre vonhat; h) segélyeket 50 frt erejéig megszavaz; i) felhatalmaz egyesületi szükségletek beszerzésére; j) az egyesületi pénzek elhelyezése felett határoz; k) meghatározza a teljes választmány és a közgyűlés egybehívásának idejét és az eléjük terjesztendő ügyeket és tétételeket; l) a könyvkiadásra és más fontosabb ügyekre nézve a teljes választmánynak javaslatot készít; m) a beérkezett pályaművek megbírálására bizottságot küld ki es jelentéseik fölött határoz, mely határozatokról a teljes választmánynak jelentést tesz és végre n) minden a magyar izr. tanítók paedagógiai továbbművelését célzó javaslatot és azt előmozdító eszközt tanácskozás és elintézés alá vesz.

21. §. Oly választmányi tagok, kik esetleg az egyesület számára díjazott munkát írtak, mint érdekeltek, könyvkiadás ügyében szavazattal nem bírnak.

22. §. A teljes választmány minden évben legalább egyszer, sürgős esetekben többször is az elnök által egybehívandó oly időbe, midőn általában az iskolai oktatás szünetel. Érvényes határozathozatalra az elnökön kívül legalább húsz tag jelenléte szükséges. Ha az első egybehívásra a teljes választmány nem volna határozatképes, akkor négy hét múlva újra összehívandó, a midőn tekintet nélkül a megjelent tagok számára, határozatképes.

23. §. A teljes választmány ügyköréhez tartozik: a) a közp. választmány által előkészített javaslatok fölött dönteni; b) az egyesület által kiadandó iskolakönyvek, esetleg ifjúsági iratok szerkesztése és első kiadása fölött határozni; c) pályakérdéseket kitűzni; d) az elfogadott könyvek íróival és a könyvkiadóval kötendő szerződésekre nézve, valamint a könyvkiadványok mily módon való értékesítésére nézve elvi szempontokat állapít meg; e) a titkár, valamint a pénztáros tiszteletdíját megállapítja s a lefolyt évről számadásokat és az egész ügykezelést felülvizsgálja.

24. §. A vidéki választmányi tagok teendői: a) a megyéjökben és esetleg a szomszédos megyék belevonásával — ha még meg nem alakultak — köröket életbeléptetni iparkodnak, melyeknek működésére jelen alapszabályok XIII. cikke szolgál irányadóul; b) az egyesület által kiadott közlőnyt támogatják, az iskolai könyveket, esetleg ifjúsági iratokat tágasb körökben terjesztik és különösen oda iparkodnak hatni, hogy a környékükön levő izr. felekezeti iskolákban egyesületünk kiadványai használtassanak; c) iparkodnak alapító-, pártoló- és rendes tagokat az egyesület számára megnyerni; d) a körök jegyzőkönyveinek a központi, illetőleg a teljes választmányhoz történő megküldését eszközlik és időről-időre ezek működéséről jelentést tesznek; e) az egyesületet érdeklő minden fontos eseményről a központi választmányt tudósítják; f) a vidéki egyesületi

tagok által esetleg segélyezés végett benyújtott folyamodványokról véleményt mondanak.

25. §. A vidéki választmányi tagok jogában áll: a) az egyesületet érdeklő ügyekben a központi választmányhoz felvilágosítás végett kérdéseket intézni; b) érdemes egyéneket tiszteletbeli tagokul történő megválasztás végett a kör útján a központi választmánynak ajánlani; c) a központi választmányi üléseken megjelenni, a tanácskozásokban résztvenni és ott szavazatukat érvényesíteni.

VIII. Közgyűlés.

26. §. Minden harmadik évben és pedig a nagy szünidők alatt az ország fő- és székvárosában tisztújító közgyűlés tartatik, melyre valamennyi egyesületi tag meghívandó. A közgyűlés ideje, valamint a tárgyalás alá kerülendő tételek a választmány által nyolcz héttel előbb, a sajtó útján a tagok tudomására hozatnak. Sürgős esetekben rendkívüli közgyűlés tartható; azonkívül harmincz tag írásbelileg okadatolt kívánata folytán szintén köteles a központi választmány, rendkívüli közgyűlést egybehívni. Érvényes határozathozatalra hatvan tag jelenléte szükséges. Ha kevesebb a megjelent tagok száma, akkor a legközelebbi Peszach- (husvét) szünidőkre új közgyűlés hívandó össze, mely közgyűlés aztán tekintet nélkül a jelenlevő egyesületi tagok számára, határozatképes. Ha az alapszabályok módosítása forog fenn — mi minden egyes esetben egy negyed évvel előbb közzéteendő — akkor határozatot a jelenlevők kétharmada hoz. Csak a jelenlevő tagok szavazhatnak, még pedig választásoknál mindig, hús tag kívánatára pedig bármely más ügyben is csak titkosan.

27. §. A közgyűlés tárgyai: a) a titkár jelentése az egyesület három évi működéséről; b) az elnök által a választmány nevében tett javaslatok és igazgatási ügyekről előterjesztett jelentések feletti határozathozatal; c) az árvaalapsbizottság jelentése és számadásainak megvizsgálása; d) az egyesületi számadások, a levéltár és könyvtár megvizsgálása; e) általános közérdekű és felekezeti tanügyi értekezések felolvasása és megvitatása; a megvitatandó kérdések a tételekkel együtt nyolcz héttel a közgyűlés előtt a központi választmányhoz beküldendő; f) az egyesületi tagok által tett javaslatok és indítványok megvitatása és azok fölötti határozathozatal; minden indítvány kellőleg indokolva, legalább nyolcz nappal a közgyűlés előtt a választmánynak beküldendő; g) az alapszabályok módosítása; h) a tisztviselők megválasztása a 29. §. értelmében, valamint öt pénztárfelülvizsgáló és egy három tagból álló szavazatszedő bizottság kiküldése; i) a tisztviselőség részéről a kellő felmentési okmány kiszolgáltatása; j) a közgyűlési jegyzőkönyvnek hitelesítésére három tag kiküldése; k) a választmány által ajánlott tiszteletbeli tagok megválasztása.

28. §. A minden három évben egyszer Budapesten megtartandó rendeltisztújító közgyűlésen kívül, vándorjelleggel bíró közgyűlések helyét, idejét, valamint azoknak tárgysorozatát a közgyűlés, esetleg a központi választmány állapítja meg.

IX. Választások.

29. §. Az elnök, valamint az összes igazgatósági tagok: (kivéve a titkárt, kit a központi választmány választ) hat központi és három vidéki póttag, a közgyűlés által három évre általános szótöbbséggel választatnak meg. Szavazategyenlőség alkalmával szűkebb választás eszközöltetik.

30. §. A hivatalos teendőik az újonnan megválasztott tisztviselők által

való átvételig a visszalépő tisztviselés által, felelősség terhe alatt tovább is folytatandók.

31. §. Ha a három év folyama alatt valamely tisztviselő vagy választmányi tag visszalépne vagy elhaláloznék, akkor az igazgatói tag helyére a választmány a legközelebbi rendes közgyűlésig egy választmányi tagot választ, a választmányi tag helyébe pedig azon póttag lép, mely a választásnál a legtöbb szavazatot nyerte. Az önként leköszönt tisztviselő-tag azonban továbbra is a választmány tagja maradhat, mely esetben a póttag behívása mellőztetik.

X. Az egyesületi alaptőke.

32. §. Az egyesület vagyona és az évenként netalán fenmaradó többletek valamint határozottan e célra szánt adakozások, alapítványok, hagyományok stb. az egyesület tőkéjét képezik; az egyesület vagyonát képező értékpapírok elismervény kiszolgáltatása mellett, a pesti izr. hitközség letéti hivatalának őrzés végett átadandók. Az egyesület vagyonára vonatkozó iratok pedig, valamint minden fontosabb okmány az egyesület helyiségében levő, hármaz zárra ellátott tűzmentes pénzszekrényben őriztetnek. Az egyesületi vagyonhoz minden tagnak egyenlő joga és igénye van.

33. §. Ha az egyesület vagyonát képező valamely sorsjegy tekintélyes nyereménynyel kihúzatnék, úgy a nyeremény felerésze tartalékalapúl elhelyeztetik, másik fele egy létesítendő ösztöndíj-alaphoz fordíttatik, mely alaphoz az egyesületi tagoknak felsőbb tanintézeteket látogató szorgalmas gyermekei segélyezendők. E segélyek évenként egyszer a teljes választmány által odaítélendők.

34. §. Az összes bevételek háromnegyedrészre egyesületi célokra, egy-negyedrészre, valamint hagyományok az alaptőkéhez csatolandók.

XI. Az orsz. izr. tanítóegyesület árvaalapja.

35. §. Az orsz. izr. tanítóegyesület által „Árvaalap“ czimén gyűjtött eddig összeg az egyesület törzsvagyonának egyrészét teszi, mely azonban „árvaalap“ czimén az orsz. izr. tanítóegyesület központi választmánya által megválasztott háromtagú bizottság felügyelete és kezelése alatt áll.

36. §. Ezen „árvaalap-bizottság“ a közp. választmánynak időről-időre jelentést tesz működéséről; pénzbeli ügyekben csak a választmánynyal egyetértően intézkedik.

37. §. A közgyűlésnek külön jelentést, illetve számadásokat terjeszt elő.

38. §. Addig, míg az „árvaalap“ törzstőkéje tízezer forintra nem rúg, árvasegélyre nem adatik ki belőle.

39. §. Az orsz. izr. tanítóegyesület könyvkiadványainak évi tiszta jövedelméből tíz százalék, minden száz forintot meghaladó, az egyesület más céljaira befolyó adomány húsz százaléka az árvaalap gyarapítására adatik.

40. §. Ezen alaphoz a gyűjtések az egyesület felügyelete és neve alatt mindaddig folynak, míg az egyesület ezt hivatalosan be nem szünteti.

41. §. Más célokra ezen árvaalap nem fordítható, mint egyesületi rendes tagok árváinak segélyezésére.

42. §. Az árvasegélyezés a központi választmánytól kidolgozott és a közgyűléstől elfogadott szabályzat szerint történik.

XII. Az egyesület feloszlása.

43. §. Az egyesület feloszlása csak a közgyűlés többségének határozata folytán történhetik, ha t. i. az egyesület tagjainak legalább háromnegyedrésze van jelen. A feloszlást illető határozat, mielőtt végrehajlatnék, a m. kir. kormánynak megerősítés végett felterjesztendő.

44. §. Feloszlás esetén a meglévő alaptökének egyrésze oly munkaképtelen tanítók közt osztatik fel, kik legalább három éven át az egyesület rendes tagjai valának, nagyobb része pedig a tanítók után maradt kiskorú árvák neveltetésére fordittatik, eselleg a már fennálló zsidó tanítók országos árvaalapjához csatoltatik. Az alapító tagoknak alapítóleveleikben megállapított jogai fentartatnak.

45. §. Az elosztás módozatát azon közgyűlés állapítja meg, mely az egyesület feloszlását elhatározta.

46. §. Azon esetben, ha az egyesület az alapszabályokban meghatározott cél és eljárást, illetőleg hatáskörét meg nem találja, a magyar kir. kormány által, a mennyiben további működésének folytatása által az állam vagy az egyesületi tagok vagyoni érdekei veszélyeztetnének, haladéktalanul felfüggesztetik s a felfüggesztés után elrendelendő szabályos vizsgálat eredményéhez képest végleg fel is oszlattatik, vagy eselleg az alapszabályok legpontosabb megtartására, különbeni feloszlás terhe mellett köteleztetik.

XIII. Függelék.

Az „Orsz. izr. tanító-egyesület“ vidéki köreinek szabályzata.

1. §. *A kör címe:* Az „orsz. izr. tanító-egyesület ..... vidéki köre. *Székhelye:* azon központi város vagy helység, melyben megválasztott elnöke működik.

2. §. *A kör célja:* a) a körben előmozdítani az izr. iskolaügyet, az izr. hitfelekezeti tanítók érdekeit és az országos izr. tanítóegyesület minden célját; b) előkészíteni az orsz. izr. tanítóegyesület közgyűlésének tárgyait, ez okból értekeznek aa) mindazon ügyekben és kérdésekben, melyeket az „orsz. izr. tanító-egyesület“-nek, mint az anyaegyletnek közp. választmánya és közgyűlése szűkebb körben való megvitatás és véleménynyilvánítás végett kitűz; bb) a felmerülő általános érdekű kérdéseket (kivéve a politikai jellegűeket) megvitatja, azokban a többségnek nyilvánuló véleménye alapján határozott megállapodásra jut és ilyen az orsz. izr. tanító-egyesület közgyűlésének napirendjére tűzendő egyes tárgyak szakszerű és kimerítő, a kör megállapodásaival megegyező előadására nézve saját kebeléből való valamely tagjának megbízást ad.

3. §. *A kör tagjai:* A kör kötelékébe mindazon izraelita tanítók tartoznak, kik az orsz. izr. tanító-egyesület rendes tagjai és ..... vidékének területén működnek. Tagokul felvehetők még azon önként ajánlkozó orsz. izr. tanítóegyesületi tagok, kik oly szomszédos megyében működnek, melyben ily vidéki kör szervezve nincsen és végre az anyaegylet pártoló tagjai.

4. §. *A tagok jogai és kötelelességei.* Minden tagnak jogában áll: a) a kör közgyűlésén szóval és szavazattal részt venni. A szavazati jog másra át nem ruházható; b) a kör vagy ennek közvetítésével az anyaegylet gyámolítását, segélyét igénybe venni.

5. §. *Minden tag kötele:* a) az anyaegylet alapszabályainak, nemkülönben a jelen szabályzatnak és az ezek értelmében hozott határozatoknak pontosan eleget tenni és általában a kör és az anyaegylet becsületét és érdekeit tehet-

ségeihez képest előmozdítani; b) a reá esett választást, megbízást, kiküldetést elfogadni és abban tehetségéhez képest a legjobban eljárni.

6. §. A kör tagjai az orsz. izr. tanítóegyesületnek fizetendő évi járulékon kívül egyéb díjat nem fizetnek.

7. §. *Szervezet.* A kör ügyeit a körülések és a kör elnöksége intézik.

8. §. *A körgyűlések.* Minden évben egyszer és pedig általánosan évközi szünetnapon körgyűlés tartatik. Ezenkívül az elnökség öt körtag írásos okadatolt kérésére vagy az anyaegylet utasítására tartozik rendkívüli gyűlést egybehívni. A gyűlés összehívása legalább nyolcz nappal a gyűlés napja előtt történik.

9. §. A gyűlésen jelenlévő, tekintet nélkül arra, hogy tagja-e a körnek és az anyaegyletnek vagy nem, a tanácskozásban résztvehet; szavazati és választói vagy választhatói joggal azonban csak a kör tagjai birnak.

10. §. A körgyűlésről jegyzőkönyv vezetetik, mely szabályosan kiállított és a kör elnöke által hitelesített másolatban az anyaegylet központi választmányának felküldetik.

11. §. A körgyűlés ügyköréhez tartozik:

1. Az elnök és jegyzőnek megválasztása.

2. Az orsz. anyaegylet közp. választmánya és közgyűlése által szűkebb körben való megvitalás végett hozzá intézett ügyekben tárgyilagosan tanácskozni.

3. A kebelében felmerült és az országos anyaegylet közgyűlésén az előleges tanácskozás és határozathozatal.

4. A kebelében felmerült és az orsz. anyaegylet közgyűlésén, az előleges tanácskozás alapján hozott határozatok szerint tartandó előadás v. értekezés iránti intézkedés és az előadó vagy értekező megválasztása.

5. Kijelölni és illetőleg ajánlani azon tagokat, kiket saját képviseltetésére az orsz. anyaegylet vidéki választmányi tagjainak megválasztalni óhajt.

6. A legközelebbi ülés helyének, idejének és napirendjének megállapítása, mely utóbbira nézve azon eljárás követtetik, hogy egyes körtagokhoz felszólítás intéztetik, valamely tárgyban való előadás vagy értekezés megtartása iránt és az önkéntes ajánkozások vétetnek figyelembe.

7. A szabályzatoknak a vidék viszonyaihoz és a felmerülő szükséghez mért módosítása; ez utóbbi határozatok azonban az országos anyaegylet központi választmányának jóváhagyása alá esnek.

Elnökség.

12. §. Az elnökség két tagból áll: egy elnök és egy jegyzőből, kiket a körgyűlés választóképes tagjai 3 évre választanak és kik okvetlen ugyanazon községben laknak. Választható minden választóképes körtag.

13. §. Az elnökség intézi a kör mindazon ügyeit, melyeket a jelen szabályzatok értelmében a körgyűlésnek fentartva nincsenek, valamint azokat is, melyek sürgős elintézést igényelnek. Nevezetesen ügykörébe tartozik: a) a közgyűlés határozatait végrehajtani vagy a mennyiben a közvetlen végrehajtás az anyaegylet dolga volna, a végrehajtást szorgalmazni; b) részrehajlatlan és a legjobb tudomásának megfelelő véleményt mondani mindazon segélyezési ügyben, melynél a kör valamely tagja van érdekelve és a közp. választmányhoz elintézés végett felterjeszteni; c) jelentkező új tagok felvételét az anyaegylet központi választmányánál kieszközölni.

14. §. *Az elnök:* a) az elnök képviseli a kört az anyaegylet, hatóságok és harmadik személyek irányában, miért is minden okiratnak az elnök által aláírva kell lenni; b) összehívja a közgyűléseket és azokon elnököl, adja a szót

sorrendben és kimondja a határozatot szótöbbség alapján. Szavazategyenlőség esetén az elnök szava dönt; c) a körgyűlés határozatainak végrehajtását, valamint a folyó ügyek intézését vezeti, illetőleg a jegyzőnek azok intézésére nézve utasítást ad; d) beszedi a tagoktól az évi járulékokat és azokért mindaddig felelős, míg az anyaegylet pénztárosának vevény mellett fel nem küldi; e) a kör irodai és levelezési költségéről jegyzéket vezet s azt a legközelebbi ülésnek az anyaegylet pénztárából való kiutalványozás végett bemutatja. (17. §. c) pont.)

16. §. A kör ügyeinek irodai vezetésére jegyző választatik. A jegyző a körgyűlések határozatait jegyzőkönyvbe veszi, melyből a határozatok által érdekelteknek kivonatokat és másolatot ad. Vezeti a tagok lajstromát, végzi a kör levelezéseit.

17. §. *A kör viszonya az orsz. anyaegyletkez.* A vidéki (megye) izr. tanítókör, mint az „orsz. izr. tanítóegyesület“ fiókköre, emennek védő szárnyai alatt mint alárendelt közege működik. Ugyanazért: a) jelen szabályzatain kívül az „orsz. izr. tanítóegyesület“ alapszabályait magára kötelező erővel bírónak elismerni; b) a működése feletti felügyelet jogát az orsz. izr. tanítóegyesületre ruházva, tehát ennek a szabályzatokba nem ütköző rendeleteihez és határozataihoz mindenkor alkalmazkodni tartozik; c) a mennyiben a vidéki körnek külön jövedelmi forrása nincsen és célja általában az, hogy az anyaegylet működését elősegítse, megkönnyítse, szűkebb körben előkészítse: a kör mindennemű irodai és postai kiadásait, melyek a körgyűlések által esetről-esetre kifizetés végett utalványoztatnak, az „orsz. izr. tanítóegyesület“ fedezi. Rendkívüli kiadásokat a kör tényleg csakis akkor tehet, ha ezeket az anyaegylet elnöksége, közp. választmánya vagy közgyűlése jóváhagyta. Halasztást nem szenvedő rendkívüli esetben a kör elnöke jogosítva van, két forintot felül nem haladó kiadást tenni, de erről az anyaegylet elnökségének a legrövidebb idő alatt, a körnek pedig a legközelebbi ülésében indokolt számot adni tartozik.

Budapesten, 1892 július 6-án.

Morgenstern Jakab,
egyes. titkár.

Csajági Béla,
elnökhelyettes.

34587—1893. szám.

Jóváhagyatik.

Budapest, 1894. márczius 9-én.

A miniszter helyett:

Berzeviczy Albert, s. k.
államtitkár.

(P. H.)

Az

emberszeretetre való nevelés.

Paedagogiai értekezés.

Irta:

Léderer Ábrahám.

Különnyomat az Izr. tanügyi Értesítő XVII. évfolyamából.

Budapest, 1892.

Schlesinger Ignác könyvnyomdája.

Az emberszeretetre való nevelés.*)

I.

A mai napon 11-edszer gyültünk egybe, hogy azon nemes férfiú iránt, kinek egyesületünk oly sokat köszön, kegyeletünk és hálánk adóját lerójuk, hogy e napot áldott emlékének szenteljük. Nem emlékszik-e mindegyikünk kegyelettel és hálával Istenben boldogult, alapítványt tevő *Lederer Bernát* áldásos nevére, kit az érdemeket és kegyelmet nem ismerő rideg halál tizenegy évvel ezelőtt elragadott körünkből?

A t. választmány azon megtisztelő megbizását, hogy az elhunyt felett a minden évben szokásos emlékbeszédet most is én tartsam, benső köszönettel fogadtam, és azon véleményben vagyok, hogy e megbizásnak legjobban úgy tesztek eleget, ha a mai emlékbeszédben ismét oly erényről értekezem, mely az áldott emlékü elhunytján különös dísz volt és mely mint kincs utódaira, örököseire is átszármazott; t. i. az *emberszeretetről*.

Ne gondolják t. hallgatóim, hogy a jelen századot az emberszeretet érzelmének hiányával, vagy csak csökkenésével fogom vádolni. Távól áll tőlem ez a gondolat, mert e vád alaptalan és igazságtalan volna.

Csak egy pillantást kell vetnünk a jelen törvényhozás büntető jogába, az emberbaráti egyesületek működésére, a sok jótékony, új intézményre, és meggyőződünk arról, hogy a mi évszázadunk nemcsak hogy vissza nem maradt ez erényt illetőleg, hanem, hogy szép haladást is tett; a jogérzet, a jóakarát, a mások iránti jóindulat korunkban nem csökkent, hanem ellenkezőleg gyarapodott.

Ne tartsanak attól sem, t. hallgatóim, hogy bírói véleményüket fogom kérni az anthropologia, theologia és paedagogia közötti vitában, hogy melyikhez ezen birodalmak közül tartozik tulajdonképen ezen erény, vagy hogy ítéletükre fogok számítani azon perben, mely az ész és szív között folyik, hogy melyiknek a gyümölcse tulajdonképen ezen erény. Az én szerény véleményem szerint az emberszeretet mindazon fentnevezett tényezők közös eredménye és a valódi emberszeretet csak a művelt ész és a szív közös gyümölcse.

Azt se várják t. hallgatóim, hogy a mai emlékbeszédben az emberszeretetre való nevelésnek fontosságát fogom tárgyalni, mert meg vagyok róla győződve, hogy a gyülekezet t. tagjai ezen kötelesség fontosságától át vannak hatva és hogy világos tudattal bírnak azon teendőkről, melyeket a családnak, az iskolának, az államnak és társadalomnak végeznie kell az emberszeretet gerjesztése, megszilárdítása és általánosítása érdekében.

Nincs szándékom tehát a mi korszakunkat vádolni, sem pedig az emberszeretet atyaságát vagy anyaságát illetőleg dönteni; sem az emberszeretetre való nevelés szabályait felsorolni; hanem szerény czélom az, hogy a t. gyülekezet becses figyelmét e mai emlékbeszéd azon 3 pontjára irányítsam, mely az újabb előrehaladott paedagogiai felfogás szerint az *emberszeretetre való nevelés alkalmával* különösen tekintetbe veendő.

*) Felolvasatott Lederer Abrahám tanár ur által néhai Lederer Bernát emlékének tiszteletére 1892. május 14-én tartott ünnepélyes ülésen.

II.

Az emberszeretet abban áll, hogy az ember nemcsak a saját jólétét, boldogságát tartja szem előtt, hanem iparkodik egyszersmind felebarátjának jólétét, boldogságát előmozdítani, hogy nem csak magáért és családjáért, hanem másokért is él, hogy gazdagabb, bölcsőbb, boldogabb polgártársait ne irigyelje, ne üldözze és ne gyűlölje; szegényebb, szerencsétlen polgártársait meg ne vesse, el ne hagyja; hogy a magánérdekek kielégítését, a közérdekek előmozdítását egyensúlyba hozza, szóval, hogy más emberek szolgálatában, felebarátjának boldogításában saját boldogságát is lelje.

Ily *általános emberszeretet* az erények királya, az emberiség lelki kertjének legszebb fája.

A baj csak az, hogy e fának nagyon sok a megrontó férgé, mert nem csak a tudatlanság, a gyenge elméjűség, hanem az egoizmus kinövései, mint az *irigység*, a *vagyonbírás vágy*, az *önszeretet*, a *harag*, a *hazugság*, a *gasság* és a *kegyetlenség* szenvedélyei a *sympathicus* érzelmek gerjesztését, az altruistiai hajlamok megerősítését, az emberszeretet nemes erényének ápolását gátolják és megölik.

Az épen most nevezett szellemi és erkölcsi hiányok már a gyermekek-nél is észrevehetőek és gyógyíthatók, ha t. i. csak a rossz példa, a rossz szokások, szóval a rossz nevelés következményei.

De ezen szellemi és erkölcsi bajok sokkal nehezebben vagy egyáltalán nem gyógyíthatók, ha a gyermeki test abnormális szervezetében vagy az öröklésben rejlik az ok.

A *harag* és a *bosszuság* már 6—7 hónapos gyermekeknél is észrevehető; vannak csecsemők, kik életük hetedik hónapjában a dajkát karmolják, ha nem engedi, hogy tovább szopjon.

A családokban és iskolákban nem ritkán akadunk oly szerencsétlen gyermekekre, kik nemcsak az állatokat, hanem fiatalabb testvéreiket is kiozzák, sőt megölik, mert a kegyetlenség élvezetet szerez nekik és örömük telik mások kínlásán.

Lombroso „L'homme delinquens“, „a bűnös ember“ című művében több 100 bűnösnel kimutatja, hogy ezek már zsenge gyermekkorukban feltűnést és felháborodást keltettek kegyetlenségük által.

Számtalan tudományos megfigyelés és biztos statisztikai adatok alapján ismerik azon igazságot, hogy a fej alakja, a koponya szabálytalansága, az arcz aránytalansága, a száj alaktalansága, az *izom* és az *idegrendszer hiányos fejlődése* a gyermek gondolkodását és érzését kedvezőtlenül befolyásolják.

Ily gyermeknek hiába predikáljuk: „Szeresd felebarátodat mint tenmagadat!“ Eredmény nélkül magyarázzuk neki az 5., 6., 7., 8., 9. és 10. parancsokat; hatástalanok reá nézve a dorgálás és a legszigorúbb büntetések, mert a hazugságra, lopásra, gonoszságra való legcsékélyebb alkalom annyira ingerli, hogy önkénytelenül követi el a bűnt; és ha nem is osztom Lombroso nézetét, mely szerint ily szerencsétlen gyermekek gyógyíthatatlanok, és hogy a szentírás szerint oly fiu, kiről saját atyja mondja, hogy toborzó és iszapoló, az a község elé vezetendő és agyonkövezendő; ha nem is helyeslem a következő vers tartalmát:

„Die Welt ist willenslos, nichts weiter als ein Kreisel,
Den in Bewegung setzt der Leiden Geissel;
Die Leidenschaften, sie sind Naturgesetze
Ganz unabhängig von moralischem Geschwätze,
Und folglich ist allzeit, so man es recht erwägt,
Unstrafbar für sein Thun, was Menschenanthitz trägt.“

de annyi tény, hogy a gyermekek egyénisége különböző és hogy e szerint kell őket nevelni.

Annai bizonyos, hogy némely gyermeknél az egoisztikus ösztönök túlságos erősek, és hogy az altruistiai érzelmek náluk rendkívül gyengék; hogy vannak gyermekek, kik más emberek fájdalma iránt semmi részvétet nem tanúsítanak; hogy sok gyermeknél a jó, az igazság, a kegyelet, a jó akarat iránti fogékonyság, a szeretet mérője 0 fokra leszál, hogy ezen gyermekek nevelése fölötte nehéz, hogy ezeknél előbb a testi bajokat kell gyógyítás alá venni, mert hideg víz, friss levegő, czélszerű táplálék, tiszta lakás többet használ nekik, mint a morális leczkék és intések, és hogy ily szerencsétlen teremtményeknél kevésbé a tanítás, mint inkább a jó, nemes példa, a jóltevésben való tervszerű gyakorlatok és szokások fognak kedvező eredményhez vezetni.

III.

A 2. pont, a melyet az emberszeretetre való nevelésnél tekintetbe kell venni, az a *társadalom jelen állapota*. Hisz feladatunk az, hogy a társadalom ifjúságát a legközelebbi jövőre előkészítsük, neveljük; hogy a jelen kultúra kincseit kiaknázza és gyarapítsa és annak hibáit kerülje és javítsa. Hisz a neveléstan egyik legfontosabb szabályaihoz tartozik, hogy a nevelés *természet- és kulturszerű* legyen, azaz, hogy a jelen vallási, ethika, aesthetikai, intellektuális, technikai tudatnak megfeleljen, és hogy a jelen cultura kinövéseit, a haladás árnyoldalait, a civilizáció hibáit mindig szem előtt tartsa.

Tény az, hogy a mult században hirdetett eszmék t. i. a *szabadság, egyenlőség és testvériség* eszméi jobban terjedtek és bizonyos mértékben érvényre jutottak, hogy a nép legnagyobb része az állami ügyekben már részt vehet, hogy a törvényhozás sokkal humánusabb, szabadelvűbb, hogy a műveltség is nagyon haladt, és hogy a tudomány és a technika újabb találmányai az emberiség, különösen az arisztokratia, a papság és a polgári osztályok jólétét nagyban előmozdították.

De az emberi természet nem ismer megállapodást; az emberiségnek az a célja, hogy minél több ember egészséges, művelt, boldog és erkölcsös legyen. Az emberiség minden tagja élvezze a természet adományait, szépségeit, a haladás gyümölcsét, természetesen egyéni tehetsége szerint.

Valamint a mult században fellépett a 3. *néposztály* és jogaiért küzdött, épúgy lép fel most a 4. *néposztály*, és igényeit, jogait a következő rövid mondatban következik: „8 órai munka! 8 órai szórakozás! és 8 órai alvás!”

Nem akarom ezen követelések jogosultságát bírálni, de tény az, hogy a munkások, a napszámosok elégedetlenek, hogy az elkeseredés ragály-módra dühöng, hogy a socialismus hamis tanai terjednek, hogy lelkiismeretlen izgatók a műveletlen, önállóan gondolkodni nem tudó néposztályt téves érvényre vezetik, és hogy az anarchismus örült tettei a társadalmi rendet veszélyeztetik.

A békésmegyei napszámosok mozgalma, sőt lázadása, az antiszemiticus támadások Németországban és Ausztriában, a dynamit-merényletek Franciaországban, Orosz- és Spanyolországban szomorú tanúságot tesznek arról, hogy az emberi társadalomban valami rothadt, fertőző tényező van, hogy a papok, a gazdagok, a hatalmasak, az urak és a szegények, a rongyosok, a koplalók és munkások közt egy veszélyes harcz folyik és ezen társadalmi bajok nem csak az ostobaságban, a műveletlenségben, a vallástalanságban, a durvaságban és restségben, hanem az önzésben, a lelkiismeretlenségben, az előítéletben, a szivtelenségben és az emberszeretet hiányában keresendők.

Mindkét párt hibás; csak az a baj, hogy annak daczára, hogy a hatalmasaktól, a gazdagoktól több intelligenciát teszünk fel, több lelkiismeretet

és emberszeretetet követelünk, a közvélemény mégis oda irányul, hogy csak a börtönnel és a bitófával lehet e veszélyeket elhárítani.

Vagy nem előítélet-e azon vélemény, hogy a népet a vallás, irás, olvasás és számoláson kívül más műveltségre nem kell tanítani?

Vagy helyes eljárás-e az, hogy a gazdag gyermekek számára külön iskolákat akarnak létesíteni?

Vagy helyeselhető-e, hogy sok iparos, mesterember a törvény intézkedései dacára, vonakodik tanonczeit az ipar- vagy az ismétlő iskolába küldeni?

Nem kárhoztatandó előítélet-e az, ha a leendő néptanítók képzését le akarják szállítani, mert attól félnek, hogy a műveltebb tanítók nagyobb igényekkel fognak fellépni?

És mit mondjak a fanatikus socialisták utópiaik-, a vad communisták bolond követeléseit- és a dühöngő anarchismus örült terveiről?

Minden hazafi és emberbarátnak szent kötelessége ezen veszélyes társadalmi bajok gyógyításához hozzájárulni. Ezen bajok okaihoz tartozik az egoizmus, az irigység, a lelkiismeretlenség az elvadultság és az emberszeretet hiánya. Minél jobban fognak csökkenni ezen most nevezett bajok, betegségek, annál jobban és biztosabban fog a társadalom gyarapodni. E kívánatos állapothoz az általános béke, az emberszeretet előmozdításához az iskola is járulhat.

Természetes, hogy a népiskola feleljen meg a jelen korszak igényeinek; legyen mindenekelőtt *általános népiskola* a szó szoros értelmében, minden gyermek számára vallás, rang és vagyonkülönbség nélkül, *de a tehetség tekintetbe vétele mellett.*

Oly korszakban, melyben az egyenlőség és a testvériség eszméit hirdetik, melyben az általános hadkötelezettség elve uralkodik, a separatismus, az elkülönítés eszméjének nincs értelme. Már a gyermekeket is szoktatni kell az egyetértésre és együttélésre; gyakorolni a kölcsönös becsülésben és szeretetben és csakis az általános emberszeretet fogja e társadalmi bajokat gyógyítani.

Az oktatás mellett azonban szükséges az erkölcsös családi élet és a gyermekek iránti szeretet, a jóindulat, a jószívűség, a könyörület, a jótékonyág szép példáiról gondoskodni. De épen ebben rejlik a főakadály. A háziasszony bánásmódja a cseléd iránt, a mesterember viselete tanoncza iránt, a munkaadó és a munkás közötti feszült viszony, a munkások, a segédek, a szegények érzelmeinek, gondolatainak vad kifejezései, ezeknek bűnös tervei, kegyetlen cselekedetei valóban rossz például szolgálnak a felserdülő gyermekeknek.

Mily kínos benyomást gyakorolnak ezen szomorú viszonyok az emberbarátra, ha látja, hogy épen azon sok rossz példa úgy hat az ártatlan gyermekekre mint a méreg a testre.

Ha pl. azt olvassa, hogy Párisban egy anarchistát fogtak el nyolcz esztendőös fiával együtt; és midőn a bíró ehhez a 8-éves gyermekhez egy kérdést intéz, ez a következő megrendítő feleletet adja: „Őn elfoghat százakat; de ezek helyébe ezrek nőnek. Éljen a dinamit, éljen az anarchia!

A társadalomnak gondoskodnia kellene, hogy ily szerencsétlen gyermekek más körökbe jussanak, hogy ártatlan szívük meg ne romoljék, eszük ne tereltesse rossz irányba azon mindennapi rossz példák által. Különösen arról kellene gondoskodni, hogy a nép gyermekei a 12—18 életévükig jobb, okészerűbb és tervszerűbb felügyelet alatt álljanak.

Az ifjuság nagyobb része épen a legveszélyesebb korban, a serdülés, phantázia, az öntudat kezdetének korában egészen magára van hagyva. És épen ezen korban kellene az ifjuság eszét felvilágosítani, erkölcsi, nemzetgazdasági és alkotmánytani ismeretek által, hogy a jó- és rosszról való belá-

lásuk táguljon, a jó elvek száma gyarapodjék, önismeretük erősödjék, hogy az erkölcsös és erkölcstelen tett fölötti ítéletük tisztuljon és altruistikai érzelmük erősödjék.

Éppen ezen korban kellene az ifjúságot közös játék, torna, dal és olvasó egyesületek által a jóra, az erkölcsre, a szolgálatkészségre, a barátságra, a felebaráti szeretetre szoktatni, hogy morális erejük növekedjék, hogy az önművelési, az önkormányzási tehetség erősödjék és hogy képesek legyenek a socialistikai hamis felszólításoknak az anarchia örült izgató csábításainak ellentállni.

Konek Sándor statistikai adatai szerint az 1877. évben Magyarországon a 23033 elítélt közt volt 1735 határozott foglalkozás nélküli egyén, 9778 napszámos, 1633 ipar- és kereskedősegéd, gyárímunkás és cseléd, 6846 földmives és 1340 iparos kereskedő vagy gyáros; továbbá ezen forrás szerint a 23033 elítélt között oly 13237 egyén volt, kik sem írni, sem olvasni nem tudtak. *Ebből következtetjük, hogy nálunk a tanoncok, a napszámosok, a cselédek és földmivesek továbbképzésére nagyobb súlyt kellene fektetni.*

Hogy az iskola ezen bajok gyógyításához, az emberszeretet érzelmének kelteséhez lényegesen hozzájárulhatna, nemcsak az iskolai intézkedések humanus példái, szeretetteljes fegyelme által, hanem oktatás segítségével is, az magától értetődik.

Ha valaki Isten és embertársai iránt való kötelességeit nem teljesíti, úgy ezt a szomorú tüneményt önzésének és tulságos önszeretetének tulajdoníthatnók, azaz az önbálványozás az önszeretetet meggátolja abban, hogy Isten és embertársai iránti kötelességeinek megfeleljen; de hány ember van, a ki saját egészségét aláássa, saját vagyonát elpazarolja, saját becsületét megsemmisíti, szabadságát, független állását veszélyezteti. Ezen emberekről nem mondhatjuk, hogy az önzés okozza tönkre jutásukat, hanem a rossz szokások, és a művelletlenség. Elkerülhetetlenül szükséges tehát a felserdülő ifjúságot embertársaink iránti kötelességeivel megismertetni és a szabadság, az egyenlőség, a kommunizmus, socializmus, az anarchizmus és a nihilizmus elterjedt hamis fogalmait megvilágosítani, hogy ezen ítéletek valódi értelmét, becsét tudják. Erre majdnem minden tantárgy szolgáltat anyagot és alkalmat.

A *vallásitanításnál* pl. utalhat a tanító azon viszonyra, mely az úr és cselédje, a gyáros és munkása, a földbirtokos és napszámosa, a gazdag és szegény között kell, hogy fennálljon.

Ha a tanító a történettanításánál a bibliai Korach, Mózes és Áhronról, a római proletáriusok és patriciusok viszályáról, a középkori pórlázadásról és az 1791-iki francia konventről beszél; bő alkalma nyílik az ifjúságot azon veszélyekre figyelmeztetni, melyek az irigység, a durvaság, a vadság, a szívtelenség, az erkölcstelenség, a faj és a néposztály gyűlöletnek szomorú következményei.

Az *alkotmánytan* természetesen legalkalmasabb arra, hogy a tanító növendékeit az állam és polgártársai iránti kötelességeivel megismertesse és annyi értelmi és erkölcsi képzetet közölne velök, melyek képesítik a socializmus tanainak hamisságát és az anarchizmus veszedelmes voltát belátni. A sok grammatizálás és magoltatás helyett ismertesse meg a tanító növendékeit az 1876 : XIV. törv.-cz. t. i. a *közegészségügyi törvény*, az 1884 : XVII. t.-cz. vagyis az *ipartörvény*, az 1891 : XIII. t.-cz. vagyis az *ipari munkások vasárnapi szüneteléséről* szóló törvény és az 1891 : XIV. t.-cz. az *ipari és gyári alkalmazottak betegsége esetében való segélyezéséről* szóló törvénynyel. 1876 : XIII. t.-cz. a cseléd és gazda közötti viszony szabályozásáról a gazdasági munkásokról és a napszámosokról.

A tantárgyak között a hit- és erkölcstan a leghatalmasabb tényező az emberszeretet érzelmeinek gerjesztésére, a humanus cselekedetekre való buzdítására.

A vallásitanítása tehát nemcsak azért szükséges, mert az emberiség

tudása és gondolkodása, a vallással kezdődött, a miből következik, hogy minden egyes ember nevelése szintén vallásos legyen, és nemcsak azért, mivel a vallás a felnőtt embernek tövises pályáján vezetőül, balsors és betegség idején őszinte vigasztalóul szolgál; hanem azért is, mivel igen sok erkölcsös eszmét, fogalmat, parancsolatot foglal magában, melyek az emberszeretetre vonatkoznak.

Csak a tananyag helyes megválasztásától és a módszer jóságától függ az eredmény, ezért bátor leszek a t. hallgatóság becses figyelmét még e pontra t. i. ezen tantárgyra a hit- és erkölcsstanra irányítani.

A hit- és erkölcsstan megismerteti velünk azon kötelességeket, melyekkel Istennek és önmagunknak tartozunk. De ne feledjük, hogy a jó Isten iránti kötelességek teljesítésével nem Istennek, hanem önmagunknak használunk. Ha Istenbe vetjük bizalmunkat, ha fohászkodunk hozzá, parancsolatait követjük és tilalmait kerüljük, akkor csakis magunknak és embertársainknak teszünk szolgálatot. Azért szívleljük meg mindig Micha 7-ik fejezetében foglalt ezen intést: „Nem követel az Úr tőled egyebet, mint, hogy jót tégy, szeretet gyakorolj“, és Hilel szavait, hogy a zsidó vallás legfontosabb alapelve az emberszeretet, tartsuk mindig szem előtt.

Hogy a szentírás Ádámtól Jób-ig elég gazdag a kedélyre ható oly elbeszélésekben, melyek az igazság, a méltányosság, a háladatosság, a becsületesség, az őszinteség, a hűség, a barátság, a béke és vendégszeretet, a hazaszeretet, az áldozatkészség erényeit épúgy dicsérik és követésre méltónak ajánlják és melyek, mint az irigység, az önzés, az igazságtalanság, a rágalmazás, a csalás, a rablás és a lopás bűneinek rossz következményeit mutatják, hogy továbbá a szentírásban első könyvtől kezdve a talmud utolsó lapjáig számtalan parancsolatot, szabályt, sok tanulságos, erkölcsképző elbeszélést, mesét, parabolát és példabeszédet találunk, melyek a polgári erényekre általában a szülők és a gyermekek, a családfő és a szolga személyek, az úr és rabszolgái, az öregek és a fiatalok, az államfő és az állami polgárok, a gazdagok és a szegények, az egészségesek és a betegek közti viszonyokra vonatkoznak, mindez a t. hallgatóság előtt ismeretes dolog és meg vagyok győződve, hogy a tanítók törekednek is ezen szellemi és erkölcsi kincseket kiaknázni és a reájuk bízott gyermekeknek tulajdonává tenni; de azt is tudják, hogy ezzel nem szabad megelegednünk és pedig két oknál fogva:

1. Az ember a fejlődésnek alá van vetve; az ember tudata, céljai, indokai, erkölcsi nézetei és tettei szintúgy változnak, fejlődnek. Az emberi morál az alsó fokon mint *érzéki, önzési*, a közép fokon mint tekintély, *érzelmi, vallásos* morál és a felső fokon mint *észbeli öntudatos* morál mutatkozik.

2. A tapasztalat azt mutatja, hogy sok embernél későbbi éveiben félműveltség, tévútra vezető könyvek és rossz társaság következtében, a vallás rájuk nézve elveszti majdnem minden hatalmát és befolyását és ily emberek minden erkölcsi támasz hiányán erkölcsileg süllyednek és a bűn örvényébe sodortatnak. Azért szükséges különösen a felsőbb iskolai osztályokban — a hit- és erkölcsstan címéhez képest — a vallásos törvények ismertetését nemcsak a világtörténelmi tanulságok, a nemzeti irodalom kincseivel, az alkotmánytani és nemzetgazdasági tanokkal hanem az *anthropologiai erkölcsstan* legfontosabb elveivel, törvényeivel is kapcsolatba hozni.

Ha a gyermekkorban elsajátított vallás-erkölcsi képzetek már nem elég erősek az önzés legyőzésére, akkor lépjenek előtérbe a többi erkölcsi képzetek, eszmék, elvek és egyesült erővel sikerülend a rosszat legyőzni és a jót győztessé tenni.

Az anthropologiai erkölcsstan minden egyes embert, mint az egész társadalom egy tagját mutatja be, ki a társadalom nélkül nem állhat fenn, ki mindent a mivel bír: egészségét, tudományát, művészetét, a technikát, jólé-

tét, kényelmét, élvezeteit, szóval mindent a volt társadalomnak, elődeinek köszönheti, hogy minden egyes ember már háladatosságból is köteles az emberiség anyagi, szellemi és erkölcsi jólétét előmozdítani, hogy a társadalom önző, szivtelen, inhumanus életmódja következtében nem állhatna fenn, hogy a valódi jó ember a jót azért teszi, mert a jó cselekvés tudatában örömét és boldogságát leli.

Ha a tanító pl. az 5. parancsolatot magyarázza, akkor nem csak elbeszélések, mesék által fogja ezen ige tartalmát t. i. a gyermeknek szülői iránti kötelességeit: az engedelmesség, a tisztelet, a szeretet, a háladatosság és a kegyelet kötelességeit levezetni, és ezen elbeszélések által a gyermeket ezen kötelességekre lelkesíteni, hanem a tanító az észre is igyekszik hatni, hangoztatván a szülők iránti szeretet jó és üdvös voltát, és hogy ezeknek elhanyagolása pedig mily rossz és káros következményeket vonhat maga után. A gyermek szülői iránt való szeretete által nem csak önmagának használ, saját jövőjét állapítja meg, saját jelen és jövő boldogságát mozdítja elő, hanem ezáltal szülőinek, jótevőinek örömet okoz, ezekben Isten iránt hálaérzelmeikkel gerjeszt, más gyermekeknek jó és utánzásra méltó példával szolgál, más idegen ember tetszését megnyeri és így sok ember boldogságát előmozdítja, és végül be kell látnia, hogy a jó tettek sok a jó forrása. A tanító a tizedik ígéről szólva, nemcsak a világtörténelem és a gyakorlati életből merített példák által fogja megmagyarázni az irigység, a gonosz szellem fogalmait, hanem ezen bűnök rossz következményeit is fogja felsorolni és mutatni, hogy az irigység által az irigyelt szépségét, erejét, bölcsességét, vagyonát úgy sem szeresheti meg magának az irigy, sőt árt saját magának, mert az irigység aláássa az egészséget, más rossz tettekre ragadja az embert, más embereknek kárt, bűt, fájdalmat okoz, más embereknek rossz példával szolgál, a jó emberek visszatetszését, megvetését vonja magára és saját szívét a bubánat gyötri stb.

Az értelmes, erkölcsileg művelt tanító pl. nemcsak azért szereti tanítványát, mert esetleg anyagi előnyöket nyújt neki, vagy mert a bibliában, de különösen a talmudban van megparancsolva, hanem azért, mert a tanítványok iránti szeretet jó következményeit ismeri és keblében kellemes érzelmeket gerjesztenek. Tudja, hogy szeretete által a gyermek kebelében maga iránt szeretetet ébreszt és ez által nevelése és oktatása maradandó sikerét legjobban biztosítja; tudja, hogy jó példa által növendékeiben a tanuló társai és más emberek iránti szeretet érzelmeit kelti, hogy ez által a szülők, előljárók tiszteletét, elismerését és szeretetét kivívja, és hogy általában a szeretet hívásáért lelkesíti, kötelességeinek pontos teljesítésére buzdítja.

„Ki szeret, kétszer él.“ „Kéz kezét mos.“ Ki mást becsül, magát becsüli meg.“ „A ki igazságtalanságot vet, ugyanazt arat.“ „A ki másnak vermet ás, maga esik belé.“ „Szeretet szeretetet szül.“ „A gyűlölség megöl.“ *Mind ezen igazságokat a tanulóknak látniuk kell. hallaniuk és magukon tapasztalniuk és oly embereket fogunk nevelni, kik szülőit, testvéreit, rokonait, tanítóit, barátjait, előljáróit, nemzetét, hazáját és felebarátját gondolatban, szóval és tettel fogják szeretni, és ez által Istenben boldogult Lederer Bernát jótevőnk áldott emlékét legjobban fogjuk tisztelni, ki, míg élt, a jótékonyág és a béke élő példája volt és ki iránti kegyeletből nemesszívű neje és jószívű gyermekei emberbaráti alapítványok által egy örökké maradandó emléktáblát állítottak fel, mert igaz bölcs Salamon mondása: צדקה תציל ממות „A jótékonyág megment a haláltól, és kinek mi ez ünnepélyes gyülekezetben ma háladatosságból a zsidók szokásos imáját szenteljük:*

יהא שלמה רבה מן שמיא וחיים עלינו ועל כל ישראל ואמרו אמן.
„Áradjon reánk a menyből teljes békesség és boldog élet. Mondjátok Amen.“